

Republica Moldova

Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică
ANRE

str. Alexandr Pușkin, nr. 52/A, MD 2005 Chișinău, Tel: 022 823 955, anre@anre.md, <http://www.anre.md>

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE

HOTĂRÂRE nr. 53

din 9 februarie 2024

mun. Chișinău

cu privire la rezultatele studiului pieței energiei electrice

În temeiul art. 85 alin. (2) – (6) din Legea nr. 107/2016 cu privire la energia electrică, în rezultatul examinării Notei de argumentare elaborată de Grupul de lucru, desemnat prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 394 din 30.06.2023, Consiliul de administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică

H O T Ă R Ă Ș T E:

1. Se ia act de rezultatele studiului pieței energiei electrice în vederea funcționării normale și dezvoltării concurenței loiale pe piața de energie electrică (se anexează).
2. Î.S. „Moldelectrica” va întreprinde acțiunile necesare pentru a realiza măsurile indicate în punctul 5 din studiul pieței energiei electrice ce țin de activitatea operatorului sistemului de transport.
3. Departamentul energie electrică și regenerabilă va monitoriza activitatea participanților pieței energiei electrice, va elabora și va promova proiectele de acte normative de reglementare necesare funcționării pieței energiei electrice și sistemului electroenergetic.
4. Prezenta Hotărâre se publică pe pagina web oficială a Agenției, în termen de 1 zi lucrătoare de la aprobare.

Veaceslav UNTILA
Director general

Eugen CARPOV
Director

Violina ȘPAC
Director

Alexei TARAN
Director

Alexandru URSU
Director

Studiul pieței energiei electrice

Rezumat

Pentru îndeplinirea funcțiilor stabilite la articolul 85 din Legea nr. 107 din 27.05.2016 cu privire la energia electrică, Agenția efectuează, cel puțin la fiecare doi ani, un studiu de piață, în baza rezultatelor căruia stabilește măsurile necesare și proporționale pentru promovarea unei concurențe eficiente pe piața energiei electrice și pentru crearea premiselor necesare funcționării eficiente a pieței energiei electrice.

Prezentul Studiu de piață a fost efectuat în baza hotărârii Agenției și cuprinde următoarele:

- a) descrierea și obiectul pieței energiei electrice;
- b) evaluarea nivelului de eficiență, de concurență și de transparență pe piața energiei electrice;
- c) evaluarea cantitativă a concentrației pe piața energiei electrice, prin aplicarea indicatorului de concentrare a pieței stabilit în Regulile pieței energiei electrice;
- d) indicii privind întreprinderile electroenergetice care dețin poziție dominantă pe piața energiei electrice;
- e) concluziile studiului includ rezultatele investigațiilor și măsurile care urmează a fi realizate pentru asigurarea concurenței loiale pe piața energiei electrice și crearea condițiilor pentru ca consumatorii finali să poată alege și negocia cu furnizorul ales contractul de furnizare a energiei electrice.

Efectuarea Studiului de piață a fost dispusă prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 394 din 30 iunie 2023. Ulterior, ținând cont de prevederile articolului 85 din Legea cu privire la energia electrică, a fost prelungit termenul de efectuare a Studiului de piață prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 648 din 27 octombrie 2023.

Studiul de piață a fost realizat cu asistența oferită de Secretariatul Comunității Energetice prin intermediul proiectului „EU4ENERGY”.

Cuprins

Rezumat.....	1
Abrevieri.....	3
1. Descrierea generală a pieței energiei electrice și a cadrului legal aplicabil conform acquis-ului Comunității Energetice	5
2. Piața energiei electrice din Republica Moldova	6
2.1. Legislația aplicabilă.....	6
2.2. Titularii de licențe care desfășoară activități licențiate în sectorul electroenergetic	8
2.3. Descrierea pieței energiei electrice	9
2.4. Funcționarea pieței energiei electrice	12
2.5. Evaluarea cantitativă a pieței energiei electrice din Republica Moldova.....	13
2.6. Consumul și producerea energiei electrice	14
2.6.1. Piața energiei electrice pe termen lung (forward)	18
2.6.2. Piețele organizate de energie electrică pe termen scurt (piața pentru ziua următoare piața pe parcursul zilei)	19
2.6.3. Echilibrarea sistemului electroenergetic și prestarea serviciilor de sistem	20
2.6.4. Schimburi și comerț transfrontalier de energie electrică (inclusiv fluxuri neintenționate)	22
3. Obligația de serviciu public	24
4. Concluzii și recomandări pentru dezvoltarea pieței energiei electrice	25
5. Măsuri ce urmează a fi întreprinse pentru promovarea dezvoltării în continuare a pieței energiei electrice	32

Abrevieri

Abrevierea	Definiția
ACER	Agenția pentru Cooperarea Autorităților de Reglementare în Domeniul Energiei
aFRR	automatic Frequency Restoration Reserve (secondary reserve)
mFRR	manual Frequency Restoration Reserve (tertiary reserve)
ANRE	Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică
PRE	Parte responsabilă pentru echilibrare
BSP	Furnizor de servicii de echilibrare
CACM GL	Regulamentul (UE) 2015/1222 de stabilire a unei linii directoare privind alocarea capacităților și gestionarea congestiilor
EC	Europa Continentală
OSD	Operatorul sistemului de distribuție
EB GL	Regulamentul (UE) 2017/2195 de stabilire a unei linii directoare privind echilibrarea sistemului electroenergetic
EnC	Comunitatea Energetică
SCE	Secretariatul Comunității Energetice
ENTSO-E	Rețeaua europeană a operatorilor sistemelor de transport de energie electrică
FCA GL	Regulamentul (UE) 2016/1719 de stabilire a unei linii directoare privind alocarea capacităților pe termen lung
FSkar	Financial Settlement of Δk , ACE and Ramping Period
HHI	Indexul Herfindahl-Hirschman
PPZ	Piața pe parcursul zilei
PZU	Piața pentru ziua următoare
LTTR	Drepturi de transport pe termen lung
MCO	Operatorul de cuplare a piețelor
SM	State Membre ale UE
OPEED	Operatorul pieței energiei electrice desemnat
ANR	Autoritate Națională de Reglementare
PX	Bursă de energie electrică
RG CE	Grupul Regional al Europei Continentale, ENTSO-E
SER	Surse de Energie Regenerabilă
SDAC	Cuplarea unică a pieței pentru ziua următoare
SIDC	Cuplarea unică a pieței pe parcursul zilei

TCM	Termeni, condiții și metodologii
OST	Operatorul sistemului de transport
TVA	Taxa pentru valoarea adăugată
RPEE	Regulile pieței energiei electrice

1. Descrierea generală a pieței energiei electrice și a cadrului legal aplicabil conform acquis-ului Comunității Energetice

Prin Decizia D/2022/03/MC-EnC¹, Consiliul Ministerial al Comunității Energiei (EnC) a aprobat încorporat un pachet adaptat de reglementări ale UE în domeniul electroenergetic pentru a fi implementate în Comunitatea Energetică. Prin Decizia menționată s-a adaptat și adoptat Directiva privind energia electrică (actualizată), Regulamentul privind energia electrică, Regulamentul privind organizarea și funcționarea Agenției pentru Cooperarea Autorităților de Reglementare în Domeniul Energiei (ACER) și Codurile de rețea și liniile directoare privind alocarea anticipată a capacității (FCA GL), alocarea capacității și managementul congestiilor din rețelele electrice de transport (CACM GL), liniile directoare privind echilibrarea sistemului electroenergetic (EB GL), operarea sistemului electroenergetic (SO GL) și Codul de rețea privind starea de urgență și restaurarea sistemului electroenergetic (ERN²). Pe lângă Decizia D/2022/03/MC-EnC, Consiliul Ministerial a adoptat Actul procedural 2022/PA/01/MC-EnC³ privind integrarea pieței regionale. Acest cadru de reglementare prevede facilitarea bunei funcționări, a transparenței și integrării piețelor de energie electrică din UE și Comunitatea Energetică.

Pe piața energiei electrice pe termen lung (forward), participanții pieței energiei electrice efectuează tranzacții cu energie electrică pentru perioade de timp de la ani la săptămâni înainte de livrare, permițându-le să se asigure împotriva fluctuațiilor viitoare ale prețurilor pentru energia electrică. Piața se bazează pe alocarea explicită de către OST a drepturilor de utilizare a capacității rețelei electrice de transport pe termen lung (LTTR), fizice sau financiare, între zonele de licitație. Principiile, în special pentru calcularea capacității interzonale ca bază pentru disponibilitatea LTTR-urilor, sunt stipulate în Regulamentul de stabilire a unor linii directoare privind alocarea capacităților pe piața pe termen lung (FCA GL).

Regulamentul de stabilire a unor linii directoare privind alocarea capacității și managementul congestiilor (CACM GL), reglementează funcționarea piețelor cuplate pe parcursul zilei și pentru ziua următoare. De asemenea în Regulamentul menționat sunt definite atribuțiile operatorilor piețelor energiei electrice desemnați (NEMO), entități care urmează să fie desemnate în statele membre ale UE și țările părți ale Comunității Energetice care furnizează servicii de tranzacționare pe parcursul zilei și pentru ziua următoare, precum și sarcinile specifice ale NEMO și OST în cazul cuplării unice a piețelor pentru ziua următoare și a piețelor pe parcursul zilei, SDAC și SIDC. În timp ce SDAC se bazează pe o licitație la nivelul UE cu o zi înainte de livrare, în care ultima ofertă acceptată stabilește prețul pentru toate tranzacțiile, SIDC este o piață continuă cu un principiu „plătește conform ofertei depuse” deschisă cu o oră înainte de livrare. Pentru ambele proiecte de cuplare, capacitatea interzonală disponibilă care trebuie utilizată este mai întâi determinată de OST și alocată implicit, adică capacitatea interzonală este alocată simultan cu energia electrică pentru care au ofertat participanții pieței energiei electrice. Alocarea implicită a capacității asigură utilizarea cât mai eficientă a capacității interzonale prin

¹ https://www.energy-community.org/dam/jcr:d5a1a894-88db-4326-818b-f2c648bd237e/Decision03-2022-MC_newELacquis_15-12-2022.pdf

² Directive (EU) 2019/944, Regulation (EU) 2019/942, Regulation (EU) 2019/943, Regulation (EU) 2015/1222, Regulation (EU) 2016/1719, Regulation (EU) 2017/2195, Regulation (EU) 2017/2196, Regulation (EU) 2017/1485. The same decision also amended Annex I of the Energy Community Treaty and the Ministerial Council Decisions No 2021/13/MC-EnC and No 2011/02/MC-EnC.

³ https://www.energy-community.org/dam/jcr:2e32c79c-7a00-4f85-8481-e377218a7bb2/MCPA202201_%20REM_15-12-2022.pdf

direcționarea fluxului excedentar de energie electrică (preț scăzut) către zone deficitare (preț ridicat) (zone de licitație).

Ultimul segment al pieței angro de energie electrică este piața energiei electrice de echilibrare guvernată de Regulamentul de stabilire a unei linii directe privind echilibrarea sistemului electroenergetic (EB GL) și creată pentru a permite OST să se asigure că în timp real cererea de energie electrică este întotdeauna egală cu oferta de energie electrică. Regulamentul EB GL definește principiile comune pentru achiziționarea, activarea și schimbul de servicii de echilibrare (capacitate și energie electrică). Aceasta include crearea de platforme de echilibrare ale UE pentru a pune în comun oferta/cererea de energie electrică de echilibrare în întreaga Europă și reguli pentru achiziționarea capacității de echilibrare înainte de nevoia reală de a asigura disponibilitatea acestora pentru OST.

2. Piața energiei electrice din Republica Moldova

2.1. Legislația aplicabilă

Principalele acte normative care reglementează activitatea participanților pieței energiei electrice sunt:

- **Legea cu privire la energetică nr. 174/2017 din 21.09.2017⁴**, care stabilește cadrul juridic pentru organizarea, reglementarea și asigurarea funcționării eficiente și sigure a sectoarelor energetice. Legea cu privire la energetică prevede:
 - ✓ crearea cadrului juridic pentru organizarea și desfășurarea activităților în sectoarele energeticii în condiții de accesibilitate, disponibilitate, fiabilitate, continuitate, competitivitate, calitate și transparență;
 - ✓ reglementarea raporturilor juridice dintre întreprinderile energetice, dintre întreprinderile energetice și consumatori, utilizatorii de sistem, precum și dintre întreprinderile energetice și organele centrale de specialitate, alte autorități ale administrației publice centrale, autoritatea de reglementare, alte autorități publice, precum și autoritățile administrației publice locale;
 - ✓ crearea condițiilor necesare pentru limitarea activității de monopol, pentru liberalizarea piețelor energeticii, precum și pentru promovarea concurenței pe piețele energeticii;
 - ✓ instituirea principiilor de bază pentru asigurarea consumatorilor cu energie de calitate în condiții echitabile, transparente și nediscriminatorii;
 - ✓ cadrul juridic de funcționare a autorității de reglementare – Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE), inclusiv a atribuțiilor de aprobare a actelor normative de reglementare, de monitorizare a activității participanților la piețele energeticii, inclusiv prin prisma respectării de către aceștia a actelor legislative și a actelor normative de reglementare în domeniul energeticii etc.
- **Legea cu privire la energia electrică nr. 107/2016 din 27.05.2016⁵**, care prevede cadrul juridic general pentru organizarea, reglementarea, asigurarea funcționării eficiente și monitorizarea sectorului electroenergetic menit să aprovizioneze consumatorii finali cu energie electrică în condiții de accesibilitate, disponibilitate, fiabilitate, continuitate, calitate și transparență. Legea cu privire la energia electrică instituie mecanismele necesare pentru:

⁴ Monitorul Oficial Nr. 364-370 art. 620 din 20.10.2017: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110368&lang=ro

⁵ Monitorul Oficial Nr. 193-203 art. 413 din 08.07.2016: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105978&lang=ro

- ✓ asigurarea accesului liber la piața energiei electrice;
 - ✓ promovarea producerii energiei electrice; asigurarea echilibrului adecvat între ofertă și cerere, a nivelului corespunzător al capacității interconexiunilor pentru facilitarea schimburilor transfrontaliere de energie electrică;
 - ✓ dezvoltarea pieței energiei electrice și integrarea într-o piață de energie electrică competitivă;
 - ✓ stabilirea măsurilor menite să garanteze securitatea aprovizionării cu energie electrică; îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor de serviciu public;
 - ✓ asigurarea respectării drepturilor consumatorilor finali, precum și a normelor privind protecția mediului.
- **Legea privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile nr. 10/2016** din 26.02.2016⁶, stabilește cadrul necesar pentru promovarea utilizării energiei din surse regenerabile. Legea privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile instituie cadrul juridic pentru promovarea și utilizarea energiei din surse regenerabile și stabilește obiectivele naționale obligatorii privind ponderea energiei din surse regenerabile în consumul final brut de energie, precum și ponderea energiei din surse regenerabile în consumul final de energie în transporturi. Legea stabilește normele referitoare la schemele de sprijin pentru producerea energiei electrice din surse regenerabile, la garanțiile de origine, la procedurile administrative, la accesul producătorilor de energie electrică din surse regenerabile la piața energiei electrice și la rețelele electrice etc.
- **Legea cu privire la energia termică și promovarea cogenerării**, nr. 92 din 2014⁷, instituie cadrul legal pentru promovarea cogenerării în baza cererii de energie termică utilă.
- **Regulile pieței energiei electrice**, aprobate prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 283/2020 din 07.08.2020. Regulile pieței energiei electrice stabilesc principiile, regulile și mecanismele referitoare la formarea prețurilor și relațiile comerciale pe piața angro de energie electrică între participanții pieței energiei electrice, reglementează termenele și condițiile de organizare și funcționare a pieței energiei electrice, inclusiv piața contractelor bilaterale de energie electrică, piața energiei electrice pentru ziua următoare, piața energiei electrice pe parcursul zilei, piața energiei electrice de echilibrare și piața serviciilor de sistem, drepturile și obligațiile producătorilor de energie electrică, furnizorilor de energie electrică, operatorilor sistemelor de distribuție, precum și a operatorului pieței energiei electrice, a operatorului sistemului de transport privind gestionarea piețelor menționate.
- **Codul rețelelor electrice** aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 423/2020 din 22.11.2019, instituie cadrul normativ pentru asigurarea și gestionarea unui acces eficient și transparent la rețelele electrice reglementând procedurile de racordare, dezvoltare și exploatare a rețelelor electrice, în legătură cu fluxurile transfrontaliere și exploatarea rețelelor electrice. Codul rețelelor electrice stabilește procedurile aplicate de operatorul sistemului de transport în scopul îndeplinirii în mod eficient a atribuțiilor ce îi revin, în special în legătură cu:
- 1) cerințele tehnice pentru funcționarea centralelor electrice;
 - 2) echilibrul în sistemul electroenergetic;
 - 3) accesul și racordarea la rețelele electrice;
 - 4) securitatea operațională;
 - 5) planificarea operațională și programarea;

⁶ Monitorul Oficial Nr. 69-77 art. 117 din 25.03.2016: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106068&lang=ro

⁷ Monitorul Oficial Nr.178-184, art Nr: 415 din 11.07.2014: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106077&lang=ro

- 6) frecvența și rezervele;
- 7) gestionarea situațiilor de urgență și restabilirea livrării, inclusiv măsuri de limitare a consumului de energie electrică în caz de necesitate.

2.2. Titularii de licențe care desfășoară activități licențiate în sectorul electroenergetic

Actualmente⁸, pentru desfășurarea activităților licențiate din sectorul electroenergetic⁹, sunt valabile 85 licențe eliberate de ANRE, inclusiv:

- 1) Pentru transportul energiei electrice – 1 licență, eliberată operatorului sistemului de transport (OST) Întreprinderea de Stat „Moldelectrica” (Î.S. „Moldelectrica”). Fondator al Î.S. „Moldelectrica” este Ministerul Energiei al Republicii Moldova. În conformitate cu prevederile art. 26¹ din Legea cu privire la energia electrică ÎS „Moldelectrica” a fost certificată de ANRE, în anul 2023, în baza modelului de separare „operator de sistem independent”.
- 2) Pentru conducerea centralizată a sistemului electroenergetic – 1 licență, eliberată (OST) Î.S. „Moldelectrica”.
- 3) Pentru distribuția energiei electrice – 2 licențe, eliberate operatorilor sistemelor de distribuție (OSD):
 - ✓ Î.C.S. „Premier Energy Distribution” S.A. – întreprindere privată deținută de Joseco Holdings Co. Limited. Joseco Holdings Co. Limited este deținută de Premier Energy Cyprus Limited, parte a grupului Emma Capital Limited.
 - ✓ S.A. „RED-Nord” – întreprindere proprietate de stat; 100% de acțiuni sunt deținute de Agenția Proprietății Publice din Republica Moldova (APP).
- 4) Pentru producerea energiei electrice – 13 licențe¹⁰, din care 8 titulari de licențe pentru producerea energiei electrice din surse regenerabile:
 - ✓ S.A. „Termoelectrica” – întreprindere proprietate de stat; 100% de acțiuni deținute de APP. S.A. „Termoelectrica” produce energie electrică și termică la două centrale electrice de termoficare, puterea electrică instalată a căroră este de 324 MW.
 - ✓ S.A. „CET Nord” – întreprindere proprietate de stat; 100% de acțiuni sunt deținute de APP. S.A. „CET Nord” produce energie electrică și termică la centrala electrică de termoficare urbană, cu puterea electrică instalată de 37 MW.
 - ✓ Î.S. „Nodul Hidroenergetic Costești” – întreprindere proprietate de stat, 100% acțiuni sunt deținute de APP, care produce energie electrică la centrala hidroelectrică Costești-Stânca, amplasată pe râul Prut. Puterea electrică instalată aferentă Republicii Moldova este de 16 MW.
 - ✓ S.A. de tip închis „Centrala Termoelectrică Moldovenească” (MGRES) – cel mai mare producător de energie electrică din Republica Moldova, cu capacitatea totală instalată de 2520 MW, amplasată în or. Dnestrovsk din regiunea transnistreană. Acțiunile sunt deținute de holdingul rusesc „Inter RAO-UES”.
- 5) Pentru producerea energiei electrice din surse regenerabile – 8 licențe; „JCG SOLAR” SRL, „FLY REN ENERGY GROUP” SRL, „EDTRANS-GRUP” SRL, „MEGAINTERCOM” SRL, „FLYDEV - 4D” SRL, „EXIMIUSFRUCT” SRL, „WINDRISE ENERGY” SRL și „BRĂȚARA” SRL.
- 6) Pentru furnizarea energiei electrice – 75 licențe, inclusiv:

⁸ Conform registrelor de licențiere la data de 01.10.2023

⁹ <http://www.anre.md/registru-de-licentiere-3-134>

¹⁰ <https://www.anre.md/registru-de-licentiere-3-134>; <https://www.anre.md/registru-de-licentiere-3-79>

- ✓ Doi furnizori ai serviciului universal și furnizori de ultimă opțiune: Î.C.S. „Premier Energy” S.R.L. (întreprindere privată deținută de Joseco Holdings Co. Limited. Joseco Holdings Co. Limited este deținută de Premier Energy Cyprus Limited, parte a grupului Emma Capital Limited.) și S.A. „Furnizarea Energiei Electrice Nord” (întreprindere proprietate de stat; 100% de acțiuni sunt deținute de APP), care au obligația de furnizare a energiei electrice tuturor consumatorilor finali, în teritoriile autorizate ale OSD Î.C.S. „Premier Energy Distribution” S.A. și S.A. „RED-Nord”, respectiv.
 - ✓ S.A. „Energoacom”, furnizor de energie electrică, care este și furnizorul central de energie electrică. Întreprindere proprietate de stat: APP deține 100% din acțiunile acestei întreprinderi.
 - ✓ Alți furnizori de energie electrică, întreprinderi electroenergetice sunt proprietate privată, inclusiv prin participarea capitalului străin.
- 7) De asemenea există un număr mare de producători de energie electrică din surse regenerabile, care produc energie electrică din surse regenerabile și o comercializează la prețuri negociate sau la tarife aprobate de către ANRE în conformitate cu prevederile Legii nr. 10 din 26.02.2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile. Producătorii care dispun de centrale electrice cu puterea instalată de până la 5 MW, nu sunt obligați să obțină licența pentru producerea energiei electrice. De asemenea, nu sunt obligați să dețină licențe pentru producerea energiei electrice producătorii care dispun de centrale electrice în cazul în care puterea centralei electrice este utilizată doar pentru consum intern și puterea centralei electrice nu depășește 20 MW.
- 8) Pe parcursul anilor 2022 și 2023 majoritatea furnizorilor nu au practicat activitatea licențiată.

2.3. Descrierea pieței energiei electrice

Regulile pieței energiei electrice (RPEE) au fost aprobate prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 283 din 07.08.2020, cu excepția procedurii de procurare a energiei electrice, urmau a intra în vigoare după un an din data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. După câteva amânări și modificări ale termenului de intrare în vigoare și a conținutului RPEE¹¹, toate prevederile actului normativ de reglementare au intrat în vigoare la 1 iunie 2022.

Înainte de intrarea în vigoare a RPEE, au avut loc unele evenimente care au avut și au un impact semnificativ asupra activității participanților pieței energiei electrice și anume:

- Adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova, în luna februarie 2022, a unor modificări la Legea cu privire la energia electrică care urmăresc politica de diversificare a surselor de achiziționare a energiei electrice și asigurarea securității aprovizionării cu energie electrică;
- Declararea de către Parlament la 24 februarie 2022 a stării de urgență la nivel național, ca răspuns la invazia rusă asupra Ucrainei (și prelungită în mod continuu, ultima decizie de prelungire fiind adoptată la 21 septembrie 2023 până la 2 decembrie);
- Începând cu 16 martie 2022, sistemul electroenergetic al Republicii Moldova (împreună cu sistemul electroenergetic al Ucrainei) este sincronizat cu sistemul electroenergetic

¹¹ Hotărârea ANRE nr. 283 din 07.08.2020, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138000&lang=ro#

continental european. Blocul de control Ucraina/Moldova a fost inclus în mecanismul FSKar la 1 iunie 2022. Sincronizarea a deschis posibilități pentru schimburi transfrontaliere de energie electrice între sistemele electroenergetice ale Republicii Moldova și al României și pentru integrarea ulterioară a pieței energiei electrice din Republica Moldova cu piețele energiei electrice ale țărilor vecine.

Implementarea RPEE a fost constrânsă de deciziile Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova (CSE). Și anume, a fost impusă obligația de serviciu public pentru S.A. „Energocom” cu scopul de a organiza licitații sau de a negocia direct încheierea contractelor de achiziționare a energiei electrice necesară pentru acoperirea cererii de energie electrică a furnizorilor serviciului universal și furnizorilor de ultimă opțiune și a operatorilor de sistem pentru acoperirea consumului tehnologic și a pierderilor de energie electrică în rețelele electrice. S.A. „Energocom” a achiziționat energie electrică necesară furnizorilor serviciului universal și furnizorilor de ultimă opțiune și operatorilor de sistem, în baza negocierilor directe și nu în baza unui proces de achiziție competitiv prevăzut de RPEE.

În conformitate cu Dispoziția CSE din 14 aprilie 2022, S.A. „Energocom” a fost mandatată să organizeze o licitație pentru achiziționarea energiei electrice necesară furnizorilor serviciului universal și furnizorilor de ultimă opțiune¹² și operatorilor de sistem (OST și OSD) pe baza profilurilor lor de consum. O tentativă de realizare a unei proceduri de achiziție centralizată a avut loc la 22 aprilie 2022, în baza unui set de reguli simplificate elaborate de Guvernul Republicii Moldova și ANRE cu sprijinul Secretariatului Comunității Energetice (SCE) în cadrul Proiectului „EU4Energy”. Din cauza ofertelor de preț neașteptat de mari depuse de ofertanți, CSE a anulat licitația din aprilie 2022 și a mandatat S.A. „Energocom” să negocieze și să încheie contracte bilaterale de furnizare a energiei electrice în mai 2022. După intervenția CSE S.A. „Energocom” a reușit să semneze contracte cu MGRES (aproximativ 70% din cantitatea necesară de energie electrică), Ukrenergo și Energoatom pentru perioada de până în octombrie 2022. În octombrie 2022, după sistarea importului de energie electrică din Ucraina, în rezultatul distrugerii de către armata rusească a unor elemente de infrastructură critică ale sistemului electroenergetic ucrainean S.A. „Energocom” a început să achiziționeze energie electrică de pe piața zilei următoare din România operată de operatorul pieței energiei electrice desemnat (OPCOM) din România și de la alți participanți ai pieței energiei electrice din România în baza contractelor bilaterale.

Urmărind implementarea politicii de diversificare (mecanism de asigurare a achiziționării de energie electrică din cel puțin două surse, cea mai mare fiind limitată la 70% din cantitățile de energie electrică licitate), adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la începutul anului 2022 și având în vedere capacitatea limitată de furnizare de către MGRES, importurile comerciale bazate pe contracte directe între producătorii de stat din Ucraina (PJSC „Ukrhydroenergo” și SE „NNEGC „Energoatom”) și S.A. „Energocom” au început în mai 2022 și au continuat până în octombrie 2022. În toamna anului 2022, după întreruperea furnizării energiei electrice din cauza avarierii infrastructurii energetice a Ucrainei¹³ și din cauza lipsei combustibilului necesar MGRES pentru producerea energiei electrice, S.A. „Energocom” a înființat o filială în România și a început să achiziționeze energie electrică pe piața pentru ziua următoare¹⁴ din România.

¹² Actualmente există doi furnizori ai serviciului universal și de ultimă opțiune (Î.C.S. „Premier Energy” S.R.L. și S.A. „Furnizarea Energiei Electrice Nord”).

¹³ <https://mev.gov.ua/novyna/ukrayina-prypynyaye-eksport-elektroenerhiyi-cherez-rosiyski-raketni-obstrily-enerhetychnykh>

¹⁴ OPCOM's DAM Participants (no 114) - <https://www.opcom.ro/pzu-participanti/en>

În conformitate cu prevederile Legii cu privire la energia electrică, piața energiei electrice este formată din piața contractelor bilaterale și piețele organizate de energie electrică (și anume piața zilei următoare – PZU și piața pe parcursul zilei - PPZ, piața energiei electrice de echilibrare și piața serviciilor de sistem¹⁵). Regulile pieței energiei electrice prevăd norme cu privire la funcționarea piețelor organizate de energie electrică (PZU, PPZ), însă prevederile respective nu se aplică actualmente, deoarece piețele organizate nu sunt operaționale. În prezent tranzacțiile cu energie electrică sunt bazate pe contracte bilaterale și începând cu 1 iunie 2022, este aplicat un mecanism de echilibrare a sistemului electroenergetic bazat pe intervalul de dispecerizare egal cu o (1) oră, mecanism administrat de operatorul sistemului de transport Î.S. „Moldelectrica”. De asemenea, nu a fost stabilit sau desemnat niciun operator al pieței energiei electrice.

Prin Dispozițiile CSE nr. 28 din 24.06.2022 și nr. 38 din 29.09.2022 mecanismul de echilibrare a fost aplicat inițial în lunile iunie și iulie 2022 la un preț de dezechilibru unic (în baza costurilor OST, în mare măsură în funcție de costurile suportate conform mecanismului „FSkar”). În baza Dispoziției CSE nr. 68 din 10.05.2023¹⁶, a fost aplicat retroactiv mecanismul de calculare a costurilor pentru dezechilibre, având la bază un preț mediu ponderat de achiziționare a energiei electrice, pentru perioada 1 iunie 2022 – 31 decembrie 2022, și aplicarea unor modificări ale factorilor pentru dezechilibru începând cu 01.01.2023.

În conformitate cu prevederile Legii nr. 10/2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile și a Legii nr. 107/2016 cu privire la energia electrică S.A. „Energoecom” a fost desemnată de către Guvernul Republicii Moldova furnizor central de energie electrică. Ca furnizor central de energie electrică S.A. „Energoecom” achiziționează cantitățile de energie electrică produsă de către producătorii de energie electrică din surse regenerabile de energie, care beneficiază de schema de sprijin stabilită de Legea nr. 10/2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile și de la producătorii care produc energie electrică la centralele electrice de termoficare urbană și comercializează cantitățile respective de energie electrică procurată furnizorilor care furnizează energie electrică consumatorilor finali.

Prețul reglementat de comercializare a energiei electrice de către furnizorul central de energie electrică este aprobat de către ANRE. S.A. „Energoecom” i-a fost impusă obligația de serviciu public de a negocia direct contractele de achiziționare a energiei electrice și de a o vinde furnizorilor serviciului universal și de ultimă opțiune, în locul organizării licitațiilor. Întrucât cererea de energie electrică nu poate fi acoperită în totalitate de capacitățile de producere locale existente pe malul drept al râului Nistru, cantitatea deficitară este achiziționată de S.A. „Energoecom” din alte surse disponibile (anterior din Ucraina, iar acum din România¹⁷ și de la MGRES).

De asemenea, în obligațiile S.A. „Energoecom” ca furnizor central de energie electrică este responsabilitatea de a reprezenta grupul de echilibrare format din producătorii care operează centrale electrice care produc energie electrică din surse regenerabile și beneficiază de schema de sprijin și producătorii care generează energie electrică și termică în cadrul centralelor electrice de termoficare urbane. S.A. „Energoecom” este, de asemenea, responsabilă pentru procurarea energiei electrice necesare OST și OSD pentru a acoperi consumul tehnologic și pierderile de energie electrică în rețelele electrice de transport și de distribuție.

¹⁵ Articolul 80 alineat (2) din Legea cu privire la energia electrică.

¹⁶ Dispoziția CSE nr. 68 din 10.05.2023 - https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/dispozitia_cse_68_10.05.2023.pdf

¹⁷ SA Energoecom a înregistrat o filială în România și a început achiziționarea de energie electrică de pe piața zilei următoare din România.

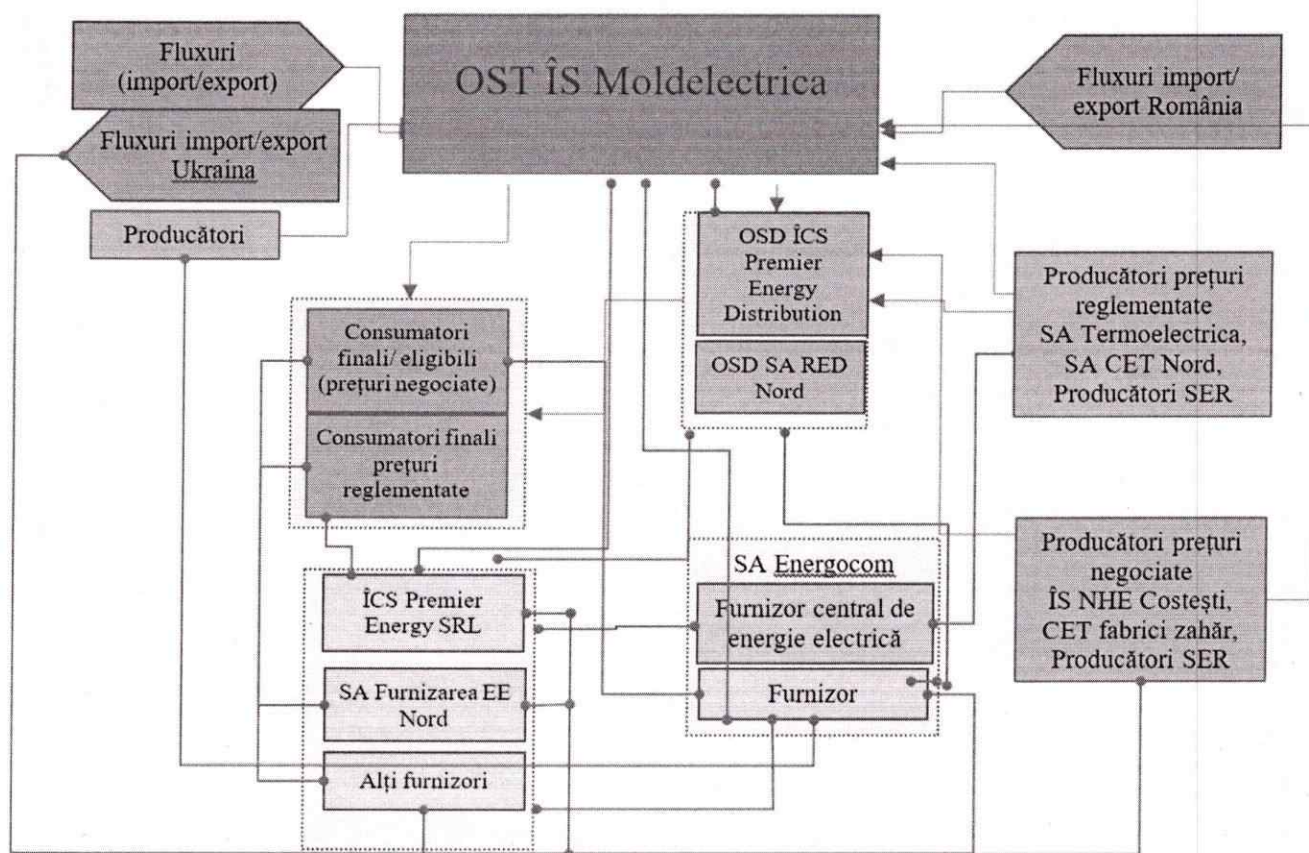
2.4. Funcționarea pieței energiei electrice

În prezent, furnizarea energiei electrice consumatorilor finali se efectuează în baza contractelor încheiate cu furnizorii de energie electrică, în conformitate cu prevederile Regulamentului privind furnizarea energiei electrice, aprobat prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 169/2019 din 31.05.2019 și Legea cu privire la energia electrică. În conformitate cu prevederile Legii cu privire la energia electrică toți consumatorii finali sunt consumatori eligibili și pot să aleagă furnizorul de energie electrică, să negocieze și să încheie contractul de furnizare a energiei electrice.

Pentru achiziționarea cantităților de energie electrică necesare acoperirii cererii de energie electrică a consumatorilor finali cu care au încheiate contracte pentru furnizarea energiei electrice, furnizorii încheie contracte de achiziționare a energiei electrice cu alți furnizori, cu producătorii sau din import. Furnizorul central de energie electrică – S.A. „Energocon” procură în mod obligatoriu cantitățile de energie electrică produsă de producătorii care dețin centrale electrice de termoficare urbane și centrale electrice care produc energie electrică din surse regenerabile de energie și dețin statut de producător eligibil, pentru care ANRE aprobă tarife și prețuri reglementate.

Operatorii de sistem sunt obligați să încheie contracte de achiziționare a energiei electrice necesară pentru acoperirea consumului tehnologic și a pierderilor de energie electrică din rețelele electrice de transport și de distribuție.

Figura 1. Modelul actual de funcționare a pieței energiei electrice în Republica Moldova

Furnizorii care au încheiate contracte de furnizare a energiei electrice cu consumatorii finali încheie contracte pentru prestarea serviciului de transport al energiei electrice pentru transportul energiei electrice prin rețelele electrice de transport și livrarea ei consumatorilor finali instalațiile

de utilizare ale cărora sunt racordate la rețeaua electrică de transport sau livrarea energiei electrice în rețeaua electrică de distribuție.

De asemenea, furnizorii încheie contracte pentru prestarea serviciului de distribuție a energiei electrice cu operatorii sistemelor de distribuție, pentru a asigura furnizarea energiei electrice consumatorilor finali, ale căror instalații electrice sunt racordate la rețeaua electrică de distribuție.

Relațiile dintre OST și furnizorii de energie electrică, OSD se stabilesc în baza contractelor pentru prestarea serviciului de transport al energiei electrice. Contractele pentru prestarea serviciului de transport al energiei electrice se încheie în conformitate cu prevederile Regulamentului privind racordarea la rețelele electrice și prestarea serviciilor de transport și de distribuție a energiei electrice, aprobat prin hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 168/2019 din 31.05.2019.

Regulile pieței energiei electrice prevăd existența următoarelor piețe: piața contractelor bilaterale, piața zilei următoare, piața pe parcursul zilei, piața energiei electrice de echilibrare și piața serviciilor de sistem.

Entitatea responsabilă pentru organizarea și gestionarea pieței contractelor bilaterale, pieței zilei următoare și pe parcursul zilei urmează a fi operatorul pieței energiei electrice, care urmează a fi desemnat de Guvern în conformitate cu prevederile Legii cu privire la energia electrică

Entitatea responsabilă pentru organizarea și gestionarea pieței energiei electrice de echilibrare este OST Î.S., „Moldelectrica”. Atât legea sectorială cât și RPEE prevăd că participanții la piața energiei electrice sunt obligați să își asume responsabilitatea financiară pentru dezechilibrele pe care le generează în rețelele electrice, în acest sens participanții la piața energiei electrice se consideră părți responsabile pentru echilibrare.

Toate părțile responsabile pentru echilibrare, conform Legii cu privire la energia electrică sunt obligate să încheie contracte pentru echilibrare și să-și asume responsabilitatea financiară pentru dezechilibrele generate în rețeaua electrică. De asemenea, părțile responsabile pentru echilibrare pot delega această responsabilitate altei părți, responsabile de grupul de echilibrare. OST determină dezechilibrele generate în rețeaua electrică pentru fiecare interval de dispecerizare (oră) și emite facturi pentru plata dezechilibrelor fiind responsabil și de serviciile de sistem. OST este, de asemenea, responsabil e alocarea capacităților interconexiunilor cu sistemele electroenergetice vecine.

2.5. Evaluarea cantitativă a pieței energiei electrice din Republica Moldova

Această secțiune se concentrează pe evaluarea cantitativă a pieței angro de energie electrică din Republica Moldova pe baza indicatorilor utilizați în statele membre ale UE și alte țări părți ale Comunității Energetice. Având în vedere situația pieței angro de energie electrică din Republica Moldova, cu segmente de piață încă nestabilite sau indicatori care nu sunt încă aplicabili, secțiunea oferă o schiță generală a conținutului anticipat și a indicatorilor care vor fi utilizați în viitor pentru a oferi participanților pieței informații.

Mai mult, secțiunea, în loc să ofere rezultate cantitative, se concentrează pe lacunele care conduc la indisponibilitatea rezultatelor, de exemplu, din simplul fapt că segmentul (segmentele) de piață nu este (sunt) încă stabilit(e), concurența este scăzută sau că datele nu sunt colectate. Prin aceasta, sunt identificate lacune și pot fi apoi abordate corespunzător în următoarele secțiuni care oferă concluzii și recomandări privind dezvoltarea ulterioară a pieței angro de energie electrică din Moldova.

Ca indicator utilizat în mod obișnuit, indicele Herfindahl-Hirschman (HHI) este introdus aici în general ca o măsură a concentrării pieței utilizată pentru a determina competitivitatea în cadrul acesteia. Indicatorul Herfindahl-Hirschman se calculează luând în considerare cota de piață a fiecărei întreprinderi electroenergetice concurente în sectorul/parte de piață aleasă și apoi însumând numerele rezultate, unde cotele de piață sunt exprimate ca fracții. Indicatorul HHI poate varia de la aproape 0 (cel mai puțin concentrat) la 10.000 (cel mai concentrat), în funcție de structura pieței variind de la un număr mare de companii cu cote de piață reduse până la o singură companie monopolistă.

2.6. Consumul și producerea energiei electrice

Indicatorii cantitativi ai funcționării pieței energiei electrice pe parcursul perioadei 2017-2022 sunt prezentați în Tabelul 1 și Figura 1. Examinarea datelor respective denotă că în anul 2021 a fost înregistrat cel mai mare consum de energie electrică în Republica Moldova, inclusiv și cel mai mare consum de energie electrică de către consumatorii finali.

Consumul total de energie electrică în Republica Moldova¹⁸ în anul 2022 a fost de aproximativ 4513 mil. kWh, în scădere față de anul precedent 2021, când valoarea indicatorului dat a fost 4592 mil. kWh. Sarcina de vârf a sistemului electroenergetic depășește 1000 MW în timpul iernii, în timp ce sarcina electrică vara variază între 330 - 700 MW. Sarcina de vârf înregistrată în anul 2022 în dreapta râului Nistru a fost de 750 MW iarna și de 670 MW vara. Sarcina electrică pe parcursul perioadelor de vârf ale curbei de sarcină pentru malul stâng al râului Nistru în timpul iernii au fost de 250 MW și vara de 260 MW. Consumul energiei electrice de către consumatorii finali în anul 2022 a constituit 4051 mil. kWh, iar în anul 2021 a fost de 4156 mil. kWh.

În anul 2022, cantitatea de energie electrică produsă la centralele electrice autohtone a constituit 850 mil. kWh, în scădere față de indicatorul dat venit anulului 2021, valoarea căruia a constituit 985 mil. kWh. Producătorii de energie electrică care dețin centrale electrice de termoficare (CET) au produs $\approx 72\%$ din cantitatea de energie electrică utilizând gazele naturale, restul fiind produsă din surse regenerabile de energie, inclusiv $\approx 17\%$ a fost produsă de centralele electrice eoliene. Sursele autohtone de producere a energiei electrice constau în principal din două centrale electrice de termoficare situate în mun. Chișinău și operate de S.A. „Termoelectrica”, o centrală electrică de termoficare a S.A. „CET Nord” din municipiul Bălți, și alte opt centrale electrice de termoficare de mici capacități ale producătorilor de zahăr, care împreună acoperă până la 20% din consumul de energie electrică la nivel național.

În ceea ce privește schimburile de energie electrică, importul energiei electrice în anul 2022 a constituit 3663 mil. kWh, cu o ușoară creștere față de indicatorul respectiv pentru 2021, egal cu 3607 mil. kWh și acoperă cea mai mare parte a cererii de energie electrică. Sursele externe sunt fie importuri din România, Ucraina, fie MGRES, centrala electrică care funcționează pe gaze naturale situată pe malul stâng al râului Nistru. MGRES livrează energie electrică care acoperă cea mai mare parte a consumului de energie electrică pe malul drept al râului Nistru, cu aproximativ 61% în anul 2022. În anii anteriori, contribuția a crescut constant de la 59% în 2018 la 76% în anul 2021¹⁹.

¹⁸ Doar partea dreaptă a râului Nistru.

¹⁹ Î.S. Moldelectrica. Indicatorii tehnico-economici: https://moldelectrica.md/ro/network/annual_report

După mulți ani de lipsă a exportului de energie electrică, în anul 2022 furnizorii de energie electrică din Republica Moldova au exportat cantități mici de energie electrică, și anume 1,4 mil. kWh. În anul 2023 cantitățile de energie electrică exportată s-au majorat. Datele respective sunt prezentate pe pagina web a operatorului sistemului de transport Î.S. Moldelectrica²⁰.

Tabelul 1. Cantități de energie electrică produse, importate și livrate consumatorilor finali pe parcursul perioadei 2017-2022, mil. kWh

Indicator	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Consum total de energie electrică	4159	4304	4302	4270	4592	4513
Energie electrică generată de producătorii autohtoni	747	804	801	851	985	851
Energie electrică importată	3412	3500	3501	3418	3607	3662
Energie electrică livrată consumatorilor finali	3730	3863	3875	3866	4156	4051

Cantitățile de energie electrică procurate, transportate, distribuite și livrate consumatorilor finali în anul 2022 sunt prezentate în Tabelul 2.

Tabelul 2. Cantitățile de energie electrică procurate și livrate, în anul 2022, mil. kWh²¹

No.	Indicator	Cantitate
1	Energie electrică procurată, total, inclusiv:	4512,7
2	S.A. „Termoelectrica”	528,0
3	S.A. „CET Nord”	83,6
4	Î.S. „NHE Costești”	41,2
5	Producători din surse regenerabile	197,2
6	Alți producători autohtoni	---
7	MGRES	2706,3
8	Import din Ucraina	492,1
9	Import din România	464,3
10	Pierderi rețea electrică de transport	161,9
11	Pierderi rețea electrică de distribuție Î.C.S. „Premier Energy Distribution” S.A	228,0
12	Pierderi rețea electrică de distribuție S.A. „RED Nord”	72,5
13	Livrat consumatorilor finali, total, inclusiv:	4 050,48
14	Î.C.S. „Premier Energy” SRL	2 973,64
15	S.A. „FEE Nord”	1 066,99
16	Alți furnizori	9,86
17	Consumul de energie electrică de către consumatorii finali:	
	➤ Consumatori casnici	1 727,55
	➤ Consumatori noncasnici	2 322,93

²⁰ Î.S. Moldelectrica. Indicatorii tehnico-economici: https://moldelectrica.md/ro/network/annual_report

²¹ Datele sunt prezentate pentru activitatea titularilor de licență din partea dreaptă a râului Nistru.

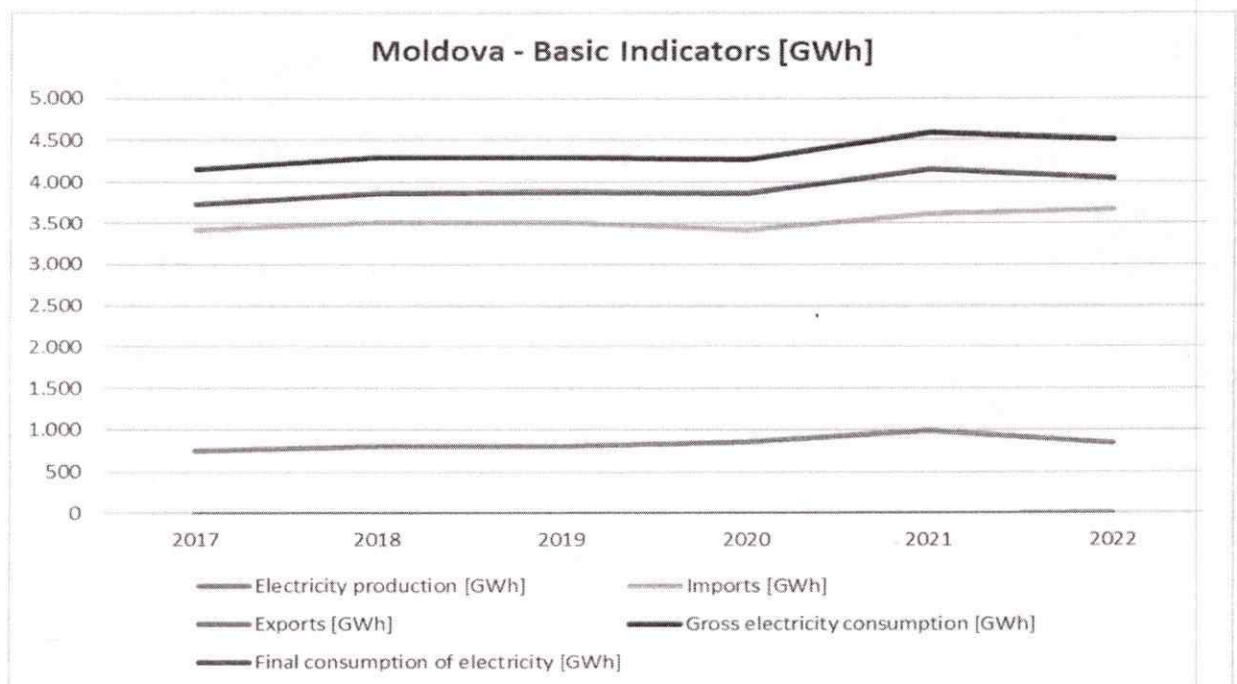

Figura 2. Producerea, importul, exportul și consumul de energie electrică pe parcursul perioadei 2017 - 2022

Capacitatea instalată totală a centralelor electrice autohtone a atins în anul 2022 valoarea de 553 MW. Dintre aceasta 393 MW reprezintă puterea instalată a centralelor electrice care funcționează pe gaze naturale, restul constituind capacități de generare din surse de energie regenerabilă (SER). În timp ce capacitatea de producere a energiei electrice în baza gazelor naturale a fost stabilă în ultimii ani, capacitățile de generare a energiei electrice din SER au crescut cu fiecare an. În anul 2022 puterea instalată a centralelor electrice eoliene s-a majorat de 1,5 ori în comparație cu anul 2021, iar puterea electrică a instalațiilor fotovoltaice s-a triplat în aceeași perioadă în comparație cu anul 2021.

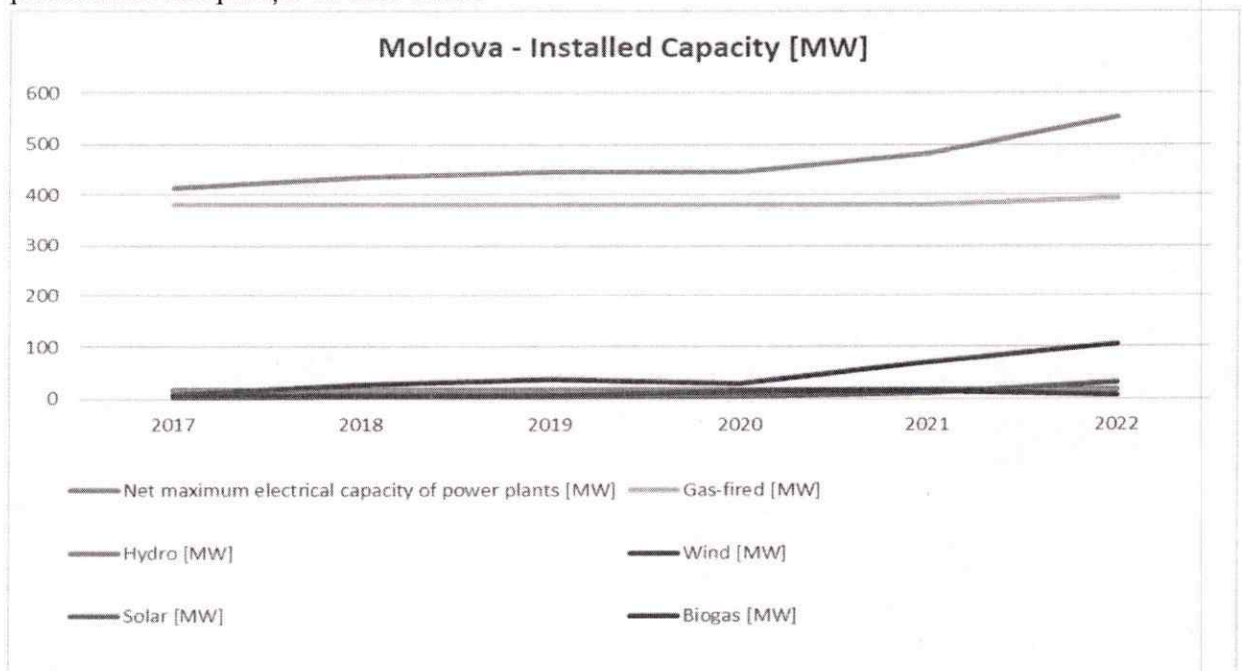

Figura 3. Evoluția capacității instalate a centralelor electrice autohtone în perioada 2017-2022, în funcție de tehnologia de producere a energiei electrice

În ceea ce privește piața energiei electrice cu amănuntul din Republica Moldova, în anul 2022 existau 68 titulari de licențe pentru furnizarea energiei electrice, dintre care doar 5 au fost

activi, desfășurând activitatea licențiată. Toți consumatorii finali sunt consumatori eligibili, în conformitate cu prevederile articolului 63 al Legii cu privire la energia electrică, însă concentrarea pe piața energiei electrice cu amănuntul este mare, deoarece cei mai mari doi furnizori Î.C.S. „Premier Energy” S.R.L. și S.A. „Furnizarea Energiei Electrice Nord” (SA FEE Nord) furnizează peste 99% din energia electrică comercializată pe piața energiei electrice cu amănuntul.

Indicatorul de concentrare a pieței cu amănuntul Herfindahl–Hirschman (HHI) aferent anului 2022 are valoarea de 6.083. Aceasta se datorează faptului că s-a redus semnificativ cantitatea de energie electrică furnizată consumatorilor finali care au făcut uz de dreptul de eligibilitate. În anul 2021 furnizorii care furnizează energie electrică la prețuri negociate au furnizat energie electrică consumatorilor eligibili având o contribuție de aproximativ 9.2% din cantitatea totală de energie electrică furnizată consumatorilor finali, ceea ce a dus la o valoare a HHI ușor mai mică în comparație cu valoarea indicatorului respectiv din anul 2022 (5.018). La sfârșitul anului 2021, toți consumatorii finali au fost transferați înapoi la furnizorii serviciului universal și de ultimă opțiune, deoarece furnizorii care furnizau energie electrică la prețuri negociate nu mai puteau furniza energie electrică. Acest lucru a condus la faptul că doar 6 consumatori finali de pe piața cu amănuntul concurențială au beneficiat de furnizarea energiei electrice în condiții liber negociate (fără consumatori casnici) în 2022, față de 1463 în anul 2021.

Tabelul 3. Indicatori de bază ai pieței energiei electrice cu amănuntul pe parcursul perioadei 2017- 2022

Indicatorul	2017	2018	2019	2020	2021	2022
HHI	n.a.	n.a.	5.221	4.983	5.018	6.083
Numărul consumatorilor finali cărora li se furnizează energie electrică la prețuri negociate	3	254	641	1055	1463	6
Cantitatea de energie electrică furnizată consumatorilor finali la prețuri negociate, mil. kWh	92.600	125.100	280.866	373.300	384.922	9.900

Evoluția prețurilor reglementate pentru furnizarea energiei electrice consumatorilor finali în perioada 2010-2022 este prezentată în Figura 3²². Pe parcursul anului 2022 ANRE a modificat prețurile reglementate pentru furnizarea energiei electrice consumatorilor finali de 7 ori, unul din factori determinanți în acest sens fiind creșterea prețului mediu ponderat de procurare a energiei electrice. Aceste modificări ale prețurilor reglementate pentru furnizarea energiei electrice au asigurat ca consumatorii finali să fie alimentați cu energie electrică și să achite energia electrică furnizată de furnizorii serviciului universal în funcție de costurile real suportate de furnizori.

Mai multe informații privind prețurile reglementate sunt incluse în Raportul privind activitatea Agenției în anul 2022²³. De asemenea, este oportun de menționat că prețurile reglementate pentru energia electrică furnizată consumatorilor finali sunt diferențiate în funcție de nivelul de tensiune a rețelei electrice la care sunt racordate instalațiile de utilizare ale consumatorilor finali și nu există o diferențiere a prețurilor reglementate în funcție de categoria consumatorilor finali.

²² <https://anre.md/raport-de-activitate-3-10>

²³ <https://anre.md/raport-de-activitate-3-10>

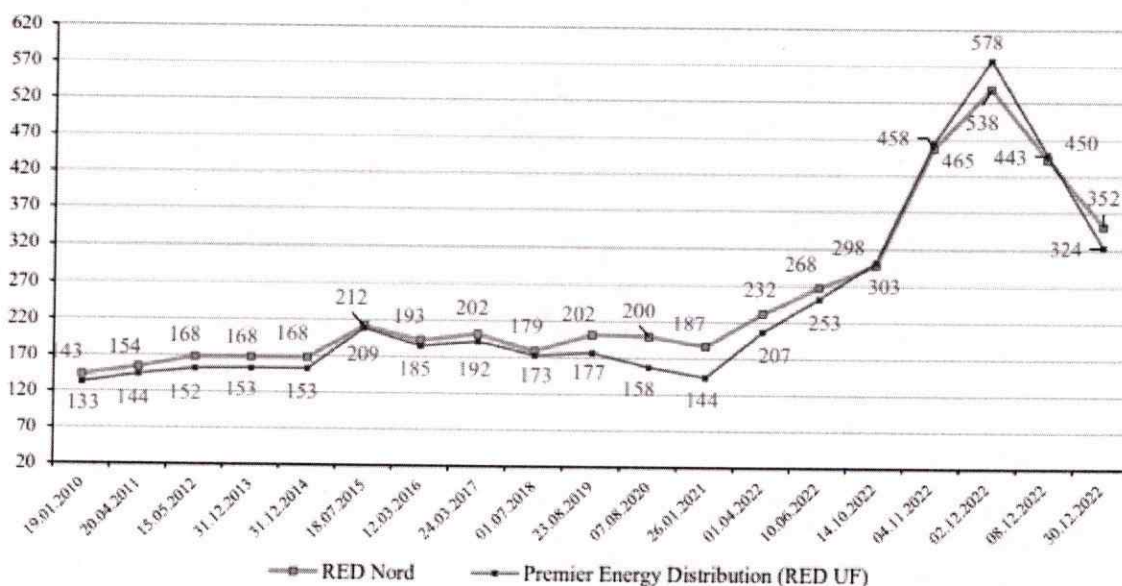

Figura 4. Evoluția prețurilor reglementate pentru furnizarea energiei electrice consumatorilor finali pe parcursul perioadei 2010-2022, bani/kWh

2.6.1. Piața energiei electrice pe termen lung (forward)

Actualmente în Republica Moldova nu există o piață a energiei electrice pe termen lung. Acest lucru este cerut din punct de vedere legal de acquis-ul Comunității Energetice și practic necesar pentru ca participanții pieței energiei electrice să tranzacționeze energie electrică și să se ocupe în mod activ de procurarea cantităților de energie electrică necesare în viitor pentru a reduce riscurile de majorare a prețurilor la energia electrică în viitor. Existența pieței energiei electrice pe termen lung este prevăzută de Regulile pieței energiei electrice și urmează a fi lansată de Operatorul Pieței Energiei Electrice după desemnarea lui.

Indicatorii potențiali care trebuie utilizați pentru a evalua activitatea pe piața energiei electrice pe termen lung (forward), în cazul existenței acesteia, sunt prezentați în Tabelul 4.

Tabelul 4. Indicatorii utilizați la evaluarea activității pe piața energiei electrice pe termen lung (forward)

Indicator	Unitatea de măsură	Descriere
Participanții pieței energiei electrice pe termen lung	X	Număr de participanți activi pe piața energiei electrice pe termen lung.
Cantitatea de energie electrică tranzacționată pe piața energiei electrice pe termen lung	mil. kWh	Cantități de energie electrică tranzacționate anual pe burse pentru produse pe termen lung (total, per produs).
Cantitatea de energie electrică tranzacționată	mil. kWh	Cantități de energie electrică tranzacționate anual în baza contractelor bilaterale pentru produse pe termen lung (total, per produs).

Indicator	Unitatea de măsură	Descriere
în baza contractelor bilaterale		
Cota pieței pe termen lung	X	Raportul dintre cantitățile de energie electrică (a tuturor produselor) comercializate pe termen lung (la bursă și în baza contractelor bilaterale) și consumul total de energie electrică.

2.6.2. Piețele organizate de energie electrică pe termen scurt (piața pentru ziua următoare, piața pe parcursul zilei)

Piețele organizate de energie electrică pe termen scurt (PZU și PPZ) nu sunt încă lansate în Republica Moldova, iar organizarea lor în conformitate cu Legea cu privire la energia electrică este supusă unei decizii separate a Guvernului Republicii Moldova. Odată cu adoptarea celui mai recent pachet în domeniul electroenergetic de către Consiliul Ministerial al Comunității Energetice în decembrie 2022, înființarea pieței pentru ziua următoare, a pieței pe parcursul zilei și desemnarea Operatorului Pieței Energiei Electrice care va asigura funcționarea acestor piețe organizate este obligatorie pentru Republica Moldova.

Indicatorii potențiali care trebuie utilizați pentru a evalua activitatea pe piețele organizate pe termen scurt, dacă există, sunt prezentați în Tabelul 5.

Tabelul 5. Indicatorii utilizați pentru evaluarea activității pe piețele organizate de energie electrică pe termen scurt

Indicator	Unitatea de măsură	Descriere
Număr de participanți ai PZU	X	Numărul de participanți activi pe PZU (total, în calitate de – traderi, producători etc.)
Număr participanți ai PPZ	X	Numărul de participanți activi pe PPZ (total, în calitate de – traderi, producători etc.)
Energie electrică comercializată pe PZU	mil. kWh	Cantitățile de energie electrică comercializate anual pe PZU
Energie electrică comercializată pe PPZ	mil. kWh	Cantitățile de energie electrică comercializate anual pe PPZ
Cota PZU	X	Raportul dintre cantitatea de energie electrică tranzacționată pe PZU și consumul total de energie electrică

Indicator	Unitatea de măsură	Descriere
Cota PPZ	X	Raportul dintre cantitatea de energie electrică tranzacționată pe PPZ și consumul total de energie electrică
Prețul energiei electrice comercializate pe PZU	MDL/MWh	Prețul mediu anual de comercializare a energiei electrice pe PZU
Prețul energiei electrice comercializate pe PPZ	MDL/MWh	Prețul mediu anual de comercializare a energiei electrice pe PPZ
Prețuri negative	%	Valoarea procentuală a timpului pe parcursul căruia au fost înregistrate prețuri negative pe PZU

2.6.3. Echilibrarea sistemului electroenergetic și prestarea serviciilor de sistem

Începând cu 1 iunie 2022, pe piața energiei electrice a Republicii Moldova a fost lansat un mecanism de decontare orară a dezechilibrelor generate în rețeaua electrică de către participanții pieței energiei electrice, administrat de OST Î.S. „Moldelectrica”. OST nu are semnate contracte pentru prestarea serviciilor de echilibrare și respectiv nu este lansată piața energiei electrice de echilibrare.

Prețul energiei electrice de echilibrare și respectiv costul dezechilibrelor suportate de participanții la piața angro de energie electrică se bazează pe plățile realizate de OST în cadrul mecanismului „FSkar” și pe prețul pieței pentru ziua următoare din Ucraina (cu aplicarea unor coeficienți de corecție).

Prin Dispoziția nr. 68 din 10.05.2023 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova prețurile pentru dezechilibru negativ/pozitiv au fost plafonate retroactiv pentru perioada 1 iunie - 31 decembrie 2022²⁴.

Concomitent, prin Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE nr. 388 din 30 iunie 2023, s-a redus coeficientul aplicat în cazul deficitului de energie electrică și s-a majorat coeficientul aplicat în cazul excedentului de energie electrică, astfel fiind redus impactul financiar aferent decontării dezechilibrelor create de participanții la piața angro de energie electrică. Prin urmare, mecanismul actual de decontare al dezechilibrelor nu reflectă valoarea în timp real a energiei electrice pe piața energiei electrice din țară și părțile responsabile pentru echilibrare întâmpină dificultăți la întreprinderea măsurilor pentru reducerea dezechilibrelor.

În acest sens unele PRE-uri și-au asumat responsabilitatea echilibrării pentru alți participanți la piață, formând grupuri de echilibrare. Neutralitatea financiară a OST în procesul de echilibrare a sistemului și respectiv de decontare a dezechilibrelor este asigurată prin transferarea

²⁴ https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/dispozitia_cse_68_10.05.2023.pdf

costurilor/veniturilor suplimentare către furnizorii de energie electrică care au semnat contracte de furnizare a energiei electrice cu consumatorii finali.

Mecanismul de repartizare a costurilor/veniturilor suplimentare obținute de OST în procesul de decontare a dezechilibrelor respectiv urmează a fi modificat prin amendarea RPEE, proiectul de modificare fiind actualmente în procesul de consultare publică, pentru a fi posibilă distribuirea costurilor/veniturilor suplimentare către toate părțile responsabile pentru echilibrare care au contribuit la crearea/reducerea dezechilibrelor.

De asemenea, urmează a fi întreprinse acțiuni de aliniere a mecanismului național de decontare și stabilire a prețului dezechilibrelor cu exigențele Pachetului Energetic „Electricity Integration Package”.

În anul 2022 au fost înregistrate 132 părți responsabile pentru echilibrare, participanți ai pieței energiei electrice²⁵. La începutul lunii decembrie 2023 numărul părților responsabile pentru echilibrare era egal cu 190, inclusiv:

- ✓ OST Î.S. „Moldelectrica”;
- ✓ 2 OSD (ambii operează pe malul drept al râului Nistru):
 - Î.C.S. „Premier Energy Distribution” S.A.;
 - S.A. „RED NORD”;
- ✓ 100 de producători (inclusiv 1 companie generatoare din regiunea transnistreană - MGRES);
- ✓ 4 producători care sunt și furnizori;
- ✓ 25 furnizori.

În același timp între OST și „GK Dnestrenergo”, compania care acționează ca operator de sistem în regiunea transnistreană, nu există relații financiare, decontarea dezechilibrelor fiind realizată prin compensarea acestora prin intermediul programelor de returnare săptămânale.

Dintre părțile responsabile pentru echilibrare, doar 41 sunt active, iar 3 dintre acestea (S.A. „Energoecom”, S.R.L. „ML Energy-Group”, S.R.L. „Navitas Energy”) sunt părți responsabile de echilibrare pentru grupurile de echilibrare care au în componență alți participanți ai pieței energiei electrice care și-au transferat responsabilitatea echilibrării către primii.

Până în prezent, nu au fost semnate contracte pentru prestarea serviciilor de echilibrare cu potențialii prestatori de servicii de echilibrare (BSP) și nu au loc achiziții de capacitate de echilibrare sau energie electrică de echilibrare. Pentru asigurarea unor rezerve în sistemul electroenergetic, OST Î.S. „Moldelectrica” a inițiat negocieri cu MGRES, care nu au condus până în prezent la semnarea unui contract în acest sens.

În Legea nr. 107/2016 cu privire la energia electrică a fost introdus un mecanism provizoriu aplicabil în cazul indisponibilității surselor de echilibrare. ANRE va monitoriza disponibilitatea surselor de echilibrare pe piața energiei electrice de echilibrare, iar în cazul în care se identifică o indisponibilitate a surselor, ANRE analizează cauza apariției problemei, elaborează și publică un plan de acțiuni cu un calendar pentru realizarea măsurilor de eliminare a cauzei apariției problemei, inclusiv poate elabora și introduce mecanisme de stimulare a investițiilor în capacități de echilibrare.

²⁵ according to the information from website of SE “Moldelectrica” on 31.12.2022, https://www.moldelectrica.md/ru/electricity/balancing_mechanism_pre

Indicatorii potențiali care trebuie utilizați pentru a descrie piața energiei electrice de echilibrare, sunt prezentați în Tabelul 6.

Tabelul 6. Indicatorii utilizați pentru evaluarea pieței energiei electrice de echilibrare și a serviciilor de sistem

Indicator	Unitatea de măsură	Descriere
Număr de furnizori ai serviciului de echilibrare	X	Numărul de furnizori ai serviciului de echilibrare (total, pe tip de serviciu)
Indicatorul de concentrare pentru serviciul de echilibrare	[0;10000]	Indicatorul Herfindahl-Hirschman (descriș mai sus)
Prețul energiei electrice de echilibrare	MDL/MWh	Prețul mediu ponderat anual pentru energie electrică de echilibrare activate per fiecare tip de serviciu (aFRR, mFRR, RR etc.), dacă se aplică separat pentru creștere/reducere.
Prețul pentru capacitate	MDL/MW/h	Prețul mediu ponderat pentru capacitate de echilibrare activate per fiecare tip de serviciu(aFRR, mFRR, RR etc.), dacă se aplică separat pentru creștere/reducere
Prețul pentru dezechilibre	MDL/MWh	Prețul mediu ponderat anual pentru dezechilibrele înregistrate
Costul pentru echilibrare	MDL	Cost total anual pentru echilibrare ca costul pentru achiziționarea capacității pentru echilibrare și activarea energiei electrice de echilibrare pentru toate tipurile de servicii

2.6.4. Schimburi și comerț transfrontalier de energie electrică (inclusiv fluxuri neintenționate)

Din 16 martie 2022, sistemele electroenergetice ale Republicii Moldova și Ucrainei funcționează în regim sincron cu sistemul electroenergetic European continental²⁶. Din iunie 2022, capacitatea disponibilă pentru comerț a fost crescută în mod continuu de către ENTSO-E (în prezent 1700 MW pentru importurile către Blocul de control Ucraina/Moldova și 400 MW pentru exporturile către Europa Continentală). Pentru cele două frontiere ale Republicii Moldova, Ucraina și România sunt în vigoare diferite aranjamente privind alocarea capacității transfrontaliere.

²⁶ <https://www.entsoe.eu/news/2022/03/16/continental-europe-successful-synchronisation-with-ukraine-and-moldova-power-systems/>

Ucraina

În prezent, pentru frontiera cu Ucraina, OST ucrainean organizează licitații zilnice unilaterale cu două zile înainte de livrare (D-2), dar nu există o coordonare între cei doi OST cu privire la valorile NTC. NTC-urile alocate de OST ucrainean în anul 2022 au fost:

✓NTC MD>UA: 0-800 MW

✓NTC UA>MD: de cele mai multe ori este egal cu 0 MW

Datorită situației actuale din Ucraina, disponibilitatea reală este supusă unor restricții, care pot limita valoarea NTC.

România

Pentru frontiera cu România, licitațiile comune au început la 14 octombrie 2022, care sunt operate de OST din România C.N.T.E.E TRANSELECTRICA S.A.²⁷. Alocarea zilnică a capacității transfrontaliere are loc cu o zi înainte de livrare (D-1) cu o împărțire a veniturilor în proporție de 50/50. Valorile NTC se bazează pe regulile de împărțire și se ridică la:

✓NTC RO -> MD: 0-350MW

✓NTC MD -> RO: 0-200MW²⁸

Fluxuri transfrontaliere neintenționate

Demararea schimburilor comerciale de energie electrică între Zona Sincronă Europa Continentală și blocul de control Ucraina/Moldova a fost însoțită de introducerea decontării financiare a fluxurilor transfrontaliere neintenționate în conformitate cu mecanismul „FSkar” începând cu 1 iunie 2022.

Decontarea fluxurilor transfrontaliere neintenționate este organizată într-un mod în care „NPC Ukrenergo” este responsabil pentru blocul de control Ucraina/Moldova vizavi de entitățile responsabile cu funcția de contabilitate și decontare în cadrul FSkar. „NPC Ukrenergo” decontează financiar fluxurile transfrontaliere neintenționate pentru întregul bloc de control Ucraina/Moldova, în timp ce soluționarea fluxurilor neintenționate dintre „NPC Ukrenergo” și Î.S. „Moldelectrica” este guvernată de contractele corespunzătoare (în vigoare din 1 iunie 2022) care reflectă cerințele „FSkar” pentru fiecare dintre cele două sisteme din blocul de control Ucraina/Moldova.

Costurile devierilor neintenționate cauzate de sistemul electroenergetic din Republica Moldova sunt acoperite din plățile pentru dezechilibre de către părțile responsabile pentru echilibrare.

²⁷ https://web.transselectrica.ro/noutati/noutati/310_2022.10.03_09-29-20.pdf

²⁸ https://www.moldelectrica.md/ro/network/md_ro_allocation

Tabelul 7. Indicatori utilizați pentru evaluarea comerțului transfrontalier și a schimburilor transfrontaliere, inclusiv fluxurile neintenționate

Indicator	Unitatea de măsură	Descriere	2022
Comerț fluxuri transfrontaliere cu energie electrică			
Capacitate interzonală ²⁹ disponibilă	MW;%	Valoarea medie a NTC în ambele direcții pentru fiecare frontieră a zonei de licitație și ca procent din capacitate la frontierele zonei de licitație	
Capacitatea interzonală alocată	%	Capacitatea medie alocată pentru ziua următoare și pe parcursul zile ca % din capacitatea interzonală disponibilă pentru fiecare frontieră a zonei de ofertare	
Venit din congestii	MDL	Venitul anual obținut din alocarea capacităților în datorită congestiilor	
Costul măsurilor de remediere	EUR	Costul total al măsurilor de remediere	
Fluxuri transfrontaliere neintenționate			
Cantitatea fluxurilor transfrontaliere neintenționate	mil. kWh	Cantitatea fluxurilor anuale transfrontaliere neintenționate (total și în funcție de origine)	
Costul fluxurilor transfrontaliere neintenționate	MDL	Costul total al fluxurilor transfrontaliere neintenționate	

3. Obligația de serviciu public

Obligația de serviciu public poate fi impusă de către Guvern, de către ANRE sau prevăzută expres în Legea cu privire la energia electrică. În conformitate cu prevederile Legii cu privire la energia electrică prețurile și tarifele reglementate la energia electrică includ toate costurile justificate suportate de către titularul de licență și respectiv veniturile titularilor de licențe se obțin din cantitățile de energie electrică furnizată consumatorilor finali și altor utilizatori de sistem. Legea cu privire la energia electrică nu prevede că titularul de licență căruia i se impune obligația de serviciu public poate obține venituri din bugetul de stat. Luând în considerare prevederile Legii

²⁹ In the light of the Electricity Regulation (EU) 2019/943 and its obligations for TSOs to offer a minimum amount of available cross-zonal capacity on critical network elements, ACER established a methodology to calculate available capacity, especially also for the flow-based capacity calculation method. Here, the report sticks to a simpler approach (applied in practice).

cu privire la energia electrică și situația reală vizavi de obligația de serviciu public este inoportun de a prevedea indicatori pentru evaluarea obligației de serviciu public.

4. Concluzii și recomandări pentru dezvoltarea pieței energiei electrice

După cum sa subliniat în secțiunile anterioare, piețele angro de energie electrică existente în Republica Moldova nu posedă o funcționalitate deplină din cauza unor componente lipsă, iar o altă parte din piețele organizate și anume cele pe termen scurt și de echilibrare/serviciilor de sistem nu au fost încă lansate. În lumina celei mai recente adoptări a Pachetului de integrare a sectorului electroenergetic, așa cum este explicat în capitolul 2, stabilirea piețelor organizate complet funcționale a devenit obligatorie pentru țările părți ale Comunității Energetice, inclusiv pentru Republica Moldova. Astfel, în cele ce urmează este prezentată o descriere detaliată a celor mai importante și mai urgente măsuri necesare de a fi întreprinse în Republica Moldova și rezumate pentru fiecare piață organizată³⁰.

- ✓ Important, și ca pas de bază, Republica Moldova urma să transpună pe deplin, până la sfârșitul anului 2023, noul pachet de integrare a sectorului electroenergetic, adaptat și adoptat în Comunitatea Energetică.

I. Piața pe termen lung (Forward)

Piața pe termen lung (forward) este necesară pentru ca participanții pieței energiei electrice să tranzacționeze în mod activ și să își acopere pozițiile și riscurile de preț în viitor. În conformitate cu codul de rețea privind alocarea capacității pe termen lung (FCA GL), OST trebuie să emită drepturi de utilizare a capacității de transport pe termen lung (LTTR) pentru a permite participanților pieței energiei electrice să își acopere riscurile de preț în zonele de licitație. Aceste drepturi urmează să fie alocate prin intermediul unei platforme regionale unice de alocare pentru frontierele zonelor de licitație între părțile contractante sau, în cazul statelor membre ale UE și țărilor părți ale Comunității Energetice și dacă este convenit de către OST respectivi, platforma unică europeană de alocare (JAO).

Deocamdată, posibilitatea de a avea alocarea LTTR la frontiera cu România este limitată din motive de securitate în sistemul electroenergetic ucrainean, este nevoie de decizia RG CE. Se recomandă ca OST să se angajeze în discuții cu OST ucrainean (NPC Ukrenergo) precum și cu OST din România (C.N.T.E.E Transelectrica S.A.) pentru a stabili cât mai curând posibil aranjamentul juridic necesar și a operaționaliza alocarea LTTR-urilor pentru toate frontierele zonei de licitație.

Astfel, pe frontiera Republica Moldova - România au fost convenite între Î.S. „Moldelectrica” și S.C.N.T.E.E Transelectrica S.A. în septembrie 2022 și avizate de autoritățile de reglementare în luna octombrie 2022:

- a) Reguli de alocare anuală și lunare Republica Moldova – România;
- b) Reguli de alocare zilnice Republica Moldova –România;
- c) Reguli de alocare intrazilnică Republica Moldova -România au fost coordonate între Î.S. „Moldelectrica” și C.N.T.E.E Transelectrica S.A. și urmează a fi avizate de autoritățile de reglementare din Republica Moldova și România.

Pe frontiera Republica Moldova - Ucraina au fost convenite între Î.S. „Moldelectrica” și NPC Ukrenergo în decembrie 2023, urmând a fi avizate de autoritățile de reglementare din Republica Moldova și Ucraina Acordul privind condițiile de acces la rețea pentru schimburile transfrontaliere inclusiv:

- a) Reguli de alocare anuală și lunare Republica Moldova – Ucraina;
- b) Reguli de alocare zilnice Republica Moldova - Ucraina.

Pentru a determina capacitățile transfrontaliere efective disponibile pe termen lung, este necesar să se stabilească o metodologie comună coordonată de calcul a capacității în regiunea de calcul a capacității (CCR). Pentru Republica Moldova, CCR din Europa de Est (EE CCR) include Ucraina, precum și toate statele membre UE vecine ale Moldovei și Ucrainei, și anume Ungaria, Polonia, România și Slovacia. De asemenea, se recomandă stabilirea unor reguli de împărțire pentru a asigura furnizarea de LTTR-uri pentru toate perioadele de timp pe termen lung și care urmează să fie stabilite prin termeni, condiții și metodologii regionale, conform Codului de rețea privind alocarea capacității pe termen lung FCA GL.

Pe de altă parte, este necesar să se elimine barierele pentru participanții pieței energiei electrice de a participa la licitații pentru alocarea capacității pe termen lung LTTR, în special, nu ar trebui să existe nicio discriminare între participanții pieței din Republica Moldova și din străinătate.

- ✓ Asigurarea alocării capacității pe termen lung LTTR la frontierele zonei de licitare prin intermediul platformei regionale sau unice de alocare;
- ✓ OST în comun cu OST din țările vecine să stabilească metodologii comune de calcul al capacității pe termen lung și să stabilească reguli de împărțire;
- ✓ Să fie eliminate barierele pentru participanții pieței energiei electrice de a participa la licitațiile de alocare a capacității pe termen lung LTTR.

Legea nr. 107/2016 cu privire la energia electrică a fost completată cu prevederile ce se referă la faptul că ANRE a fost investită cu atribuții ce se referă la constatarea și înlăturarea disfuncționalităților sau asigurării funcționării pieței energiei electrice, prin măsuri de atenuare a efectelor acestora. Astfel fiind posibilă suspendarea temporară a funcționării pieței respective până la înlăturarea disfuncționalității, limitarea sau interzicerea temporară a exportului de energie electrică, stabilirea obligațiilor de serviciu public de vânzare a energiei electrice în cantități și la prețuri reglementate, stabilirea obligațiilor de serviciu public privind achiziția centralizată de energie electrică necesară furnizorilor serviciului universal și de ultimă opțiune și operatorilor de sistem, prin licitație sau prin negociere directă, precum și obligarea unuia sau a mai multor producători de energie electrică să participe la piața energiei electrice de echilibrare și la piața serviciilor de sistem sau să furnizeze servicii de echilibrare și servicii de sistem în cantități și la prețuri reglementate.

II. Piețele organizate de scurtă durată

Cel mai important, este că în Republica Moldova trebuie să fie lansate piețele organizate funcționale pentru ziua următoare și pe parcursul zilei și să se opteze pentru desemnarea unui Operator al pieței energiei electrice desemnat (OPEED) care prestează servicii de tranzacționare pentru ziua următoare și pe parcursul zilei cât mai curând posibil, deoarece termenul asumat a expirat deja la 15 iunie 2023. Desemnarea OPEED urmează a fi efectuată în conformitate cu prevederile Legii cu privire la energia electrică.

Pentru ca piața pentru ziua următoare să funcționeze eficient este necesar ca să fie furnizate semnale de prețuri corecte, care vor stimula implementarea investițiilor în capacități noi de producere a energiei electrice, în special în capacități de energie electrică din surse regenerabile, care sunt urgent necesare ținând cont de concentrarea ridicată a ofertei în Republica Moldova.

Piața pe parcursul zilei permite participanților pieței să-și echilibreze pozițiile mai aproape de timpul real și să evite dezechilibrele și costurile aferente. Aceste piețe organizate și operatorul respectiv al pieței energiei electrice sunt urgent necesare pentru a atinge obiectivele de menținere a securității aprovizionării cu energie electrică, creșterea nivelului de concurență și asigurarea faptului că toți consumatorii finali pot achiziționa energie la prețuri accesibile. În plus, crearea unor astfel de piețe pe termen scurt, în special a pieței pentru ziua următoare, este necesară pentru a permite cuplarea viitoare cu piețele energiei electrice învecinate și, în special, aderarea la cuplarea pieței unice europene pentru ziua următoare și pe parcursul zilei (SDAC și SIDC). Având în vedere timpul necesar operaționalizării unor astfel de piețe organizate sunt necesare acțiuni urgente din partea autorităților responsabile din Republica Moldova.

În ceea ce privește alocarea capacității transfrontaliere pe termen scurt, noul Cod de rețea adoptat CACM GL stabilește că operatorii sistemelor de transport trebuie să coopereze în anumite Regiuni de calculare a capacității (CCR). După cum sa menționat mai sus, Republica Moldova face parte din EE CCR. Până la 15 iunie 2023, OST-urile respective trebuiau să încheie un acord de cooperare și ar fi trebuit să propună ANRE o metodologie comună de calcul a capacității. Evoluțiile în acest sens sunt de cea mai mare importanță pentru a permite comerțul transfrontalier între țările părți ale Comunității energetice, precum și statele membre ale UE, ceea ce va spori în cele din urmă securitatea aprovizionării cu energie electrică a Republicii Moldova.

- ✓ Asigurarea desemnării a cel puțin unui OPEED în zona de licitație a Republicii Moldova;
- ✓ OPEED va lansa piețele pentru ziua următoare și pe parcursul zilei;
- ✓ OPEED se va angaja cu alți OPEED din UE și din țările părți ale Comunității energetice pentru a pregăti piețele organizate din Republica Moldova pentru cuplarea cu piețele unice pentru ziua următoare și pe parcursul zilei SDAC și SIDC;
- ✓ OST Î.S. „Moldelectrica” va încheia un acord de cooperare în cadrul EE CCR și se va stabili o metodologie comună de calcul a capacității pe termen scurt.

III. Piața energiei electrice de echilibrare

Achiziția serviciilor de echilibrare nu are loc, iar echilibrarea sistemului electroenergetic se efectuează de facto pe baza asistenței din partea Ucrainei și României prin contracte de urgență și mecanismul „FSkar”. Costurile pentru echilibrarea sistemului electroenergetic – bazate în principal pe prețul „FSkar” – sunt, în consecință, foarte mari, ceea ce duce la costuri mari pentru dezechilibrele generate în rețeaua electrică de către părțile responsabile pentru echilibrare (PRE) din Republica Moldova.

Pentru a lansa piața energiei electrice de echilibrare în Republica Moldova, este oportună urmarea unei abordări treptată în conformitate cu Codul de rețea privind echilibrarea EB GL și să se utilizeze eventualele opțiuni de derogare, dacă este necesar. În general, articolul 6 alineatul (8) din Regulamentul (UE) 2019/943 privind energia electrică impune achiziții bazate pe piață a capacității de echilibrare, dar permite o derogare din partea autorității de reglementare cu privire la utilizarea piețelor primare în caz de lipsă de concurență.

Orice astfel de derogare poate permite numai alte forme de achiziții publice bazate pe piață și va fi revizuită la fiecare trei ani. Potrivit articolului 6 alineatul (9) din Regulamentul (UE) 2019/943 privind energia electrică, contractele de capacitate de echilibrare „nu se încheie cu mai mult de o zi înainte de furnizarea capacității de echilibrare, iar perioada de contractare nu poate fi mai mare de o zi, cu excepția cazului în care și în măsura în care autoritatea de reglementare a aprobat contractele anterioare sau perioadele de contractare mai lungi pentru a asigura securitatea aprovizionării sau pentru a îmbunătăți eficiența economică”.

Regulamentul permite acordarea de derogări pentru o parte din capacitatea de echilibrare achiziționată, astfel cum se prevede la articolul 6 alineatul (9) din Regulamentul (UE) 2019/943 privind energia electrică, cu mai mult timp în avans și cu o perioadă contractuală mai lungă. Cu privire la aceasta din urmă, articolul 6 alineatul (10) din Regulamentul privind energia electrică permite acordarea derogărilor de către autoritatea de reglementare pentru perioade contractuale de până la un an, cu condiția ca această măsură să fie limitată în timp și efectele pozitive în ceea ce privește reducerea costurilor pentru consumatorii finali depășesc impactul negativ asupra pieței energiei electrice. Cu toate acestea, perioadele de contractare trebuie să fie de maximum 6 luni după 1 ianuarie 2026 (a se vedea articolul 6 alineatul (11) din Regulamentul privind energia electrică). În conformitate cu opțiunea și imaturitatea pieței, se recomandă utilizarea acestei posibilități pentru derogări în ceea ce privește achiziționarea capacității de echilibrare.

Cu toate acestea, prețurile energiei electrice de echilibrare nu ar trebui să fie predefinite în contractele de asigurare a capacității pentru echilibrare și să fie formate pe baza pieței, așa cum se prevede la articolul 6 alineatul (2) și, respectiv, articolul 10 alineatul (1) din Regulamentul privind energia electrică. Prețurile maxime în UE sunt stabilite prin Decizia ACER adoptată în temeiul articolului 30 alineatul (1) din Codul de rețea privind echilibrarea EB GL, care trebuie să fie aplicată în țările părți ale Comunității Energetice începând cu 15 decembrie 2023, cea mai recentă fiind adoptată în 2022. În această decizie, ACER a permis un calendar de implementare cu limite inferioare temporare de 15.000 €/MWh pentru primii patru ani de funcționare a platformelor, adică până în iulie 2026.

Ca măsură de ultimă instanță în Republica Moldova și doar temporar, ar putea fi introduse prețuri maxime mai mici decât limitele tehnice stabilite la nivelul UE, dar ar trebui să permită totuși să se furnizeze semnale pentru efectuarea de investiții. În plus, ar trebui elaborată și urmată o foaie de parcurs pentru creșterea acestor plafoane în timp și pentru atingerea treptată a limitelor tehnice aplicate de legislația UE.

În ceea ce privește Pachetul de integrare a sectorului electroenergetic, în Codul de rețea privind echilibrarea EB GL se stabilește, de asemenea, ca termenii, condițiile și metodologiile naționale privind echilibrarea să fie elaborate în fiecare țară parte a Comunității Energetice până la 15 iunie 2023. În primul rând, PRE trebuie să fie solicitate și stimulate să depună eforturi pentru a fi echilibrate. Acest lucru ar trebui îmbunătățit prin stabilirea semnalelor potrivite, adică dezechilibrele care urmează să fie decontate la un preț care să reflecte valoarea în timp real a energiei electrice de echilibrare, așa cum se prevede la articolul 6 alineatul (5) din Regulamentul privind energia electrică. Decontarea dezechilibrelor trebuie să fie în conformitate cu decizia ACER cu privire la articolul 52 din Codul de rețea privind echilibrarea EB GL, care trebuie să fie aplicată în țările părți ale Comunității Energetice începând cu 15 decembrie 2023. Versiunea actuală a Codului a fost adoptată în 2020. Acesta specifică și armonizează următoarele:

A - calculul dezechilibrului inclusiv ajustarea dezechilibrului, poziția finală și cantitatea alocată;

B - componentele principale utilizate pentru calcularea prețului de dezechilibru și definirea valorii activării evitate, precum și utilizarea prețului de dezechilibru unic; și

C - definirea condițiilor și metodologiei de aplicare a prețurilor duale pentru dezechilibru.

Termenii și condițiile naționale ar trebui să stabilească, de asemenea, temeiul juridic pentru furnizarea de servicii de echilibrare, precum și drepturile și obligațiile PRE. În plus, urmează să fie definite procesele de precalificare în conformitate cu Regulamentul (UE) 2017/1485, astfel cum a fost adaptat și adoptat în Comunitatea Energetică. Important este că precalificarea trebuie să fie nediscriminatorie și să permită agregarea (articolul 6 alineatul (8) din Regulamentul privind energia electrică). Piețele de echilibrare, în general, sunt organizate într-o manieră neutră din punct de vedere tehnologic, pentru a atrage toate tipurile de furnizori de servicii de echilibrare necesare urgent în Republica Moldova.

De asemenea, este necesară armonizarea ulterioară cu principiile UE pentru a facilita posibilul schimb de servicii de echilibrare cu piețele vecine, România și Ucraina, care ar putea crește securitatea aprovizionării cu energie electrică și ar putea reduce costurile suportate. În această privință, se recomandă îmbunătățirea cooperării cu OST din țările învecinate și eforturile pentru prezentarea de termeni, condiții și metodologii pentru schimbul de capacitate de echilibrare, inclusiv metodologii pentru asigurarea capacității interzonale în acest scop (articolul 33 din EB GL).

În general, cel mai important obiectiv este pregătirea pentru aderarea la platformele europene pentru schimbul de energie electrică de echilibrare și compensarea dezechilibrului. Integrarea în aceste platforme europene va crește lichiditatea și va oferi acces la noi oferte de energie electrică de echilibrare pentru Republica Moldova. Este important că acest lucru necesită transpunerea și punerea în aplicare integrală a actelor juridice, inclusiv a tuturor termenilor, condițiilor și metodologiilor pan-europene aprobate de ACER și dezvoltarea tuturor celor regionale și naționale necesare. În primul pas, începerea transunerii Codurilor de rețea privind echilibrarea EB GL și privind operarea sistemului electroenergetic SO GL ar permite Î.S. „Moldelectrica” să devină observator la platformele respective ale UE.

Urmează a fi întreprinse măsuri de pregătire pentru aderarea la platformele europene pentru schimbul de energie electrică de echilibrare și compensarea dezechilibrului care necesită, de asemenea, implementarea tuturor termenilor, condițiilor și metodologiilor, așa cum sunt subliniate în Codul de rețea privind echilibrarea EB GL:

- ✓ OST să stabilească termeni și condiții naționale pentru echilibrare în conformitate cu EB GL, asigurând piața energiei electrice de echilibrare neutră din punct de vedere tehnologic și procese de precalificare nediscriminatorii;
- ✓ Alinierea decontării dezechilibrelor cu noul cadru legal și asigurarea prețurilor de dezechilibru pentru a reflecta valoarea în timp real a energiei electrice de echilibrare;
- ✓ Introducerea achizițiilor pe termen mai lung a capacității pentru echilibrare în conformitate cu posibilitățile de derogare definite de Regulamentul privind energia electrică;
- ✓ Asigurarea formării libere a prețurilor pentru energia electrică de echilibrare, și dacă este necesar, de stabilit plafoane temporare de preț la un nivel care permite furnizarea de semnale corecte de preț, dar cu scopul de a asigura alinierea deplină la metodologia pan-europeană;
- ✓ Îmbunătățirea cooperării cu OST din țările vecine și eforturile pentru stabilirea termenilor, condițiilor și metodologiei pentru schimbul de capacitate de echilibrare.

IV. Taxa pe valoare adăugată (TVA)

Important este că integrarea ulterioară cu piața internă a energiei electrice a UE necesită armonizarea regimurilor de aplicare a TVA legate de comercializarea energiei electrice în Republica Moldova. Problema depășește responsabilitățile Autorității de reglementare și va fi rezolvată la nivelul Guvernului și a autorităților responsabile de administrarea fiscală.

- ✓ Armonizarea regimului TVA cu principiile UE pentru a permite comerțul transfrontalier cu energie electrică.

V. Obligația de serviciu public (OSP)

Nu numai pentru a stabili, ci și pentru a crea piețe angro de energie electrică care funcționează bine, este necesar să se permită formarea liberă a prețurilor la energia electrică și să se opteze pentru măsuri de creștere a volumelor/lichidității pe piața energiei electrice și respectiv concurența pe piața energiei electrice. În prezent, cantitățile de energie electrică tranzacționate și schimbate sunt acoperite de un furnizor de energie electrică căruia i s-a impus obligația de serviciu public, inclusiv furnizor central de energie electrică S.A. „Energocon” și sunt supuse reglementării prețurilor energiei electrice furnizate consumatorilor finali. În conformitate cu Regulamentul privind energia electrică și pentru a se alinia la cadrul legal al UE necesar pentru integrarea în proiectele UE, Republica Moldova trebuie să permită formarea liberă a prețurilor pe piețele organizate de energie electrică, în special pe piața pentru ziua următoare și pe piața pe parcursul zilei. În plus, va fi necesară eliminarea treptată a obligației de serviciu public impusă S.A. „Energocon” pentru a permite ca pe piețele nou înființate să se tranzacționeze cantități suficiente de energie electrică și ca participanții pieței energiei electrice să se angajeze în activități de tranzacționare pe piețele organizate de energie electrică din Republica Moldova.

- ✓ Dereglamentarea piețelor de energie electrică pentru a anula obligația de serviciu public impusă pentru un furnizor, lansarea piețelor organizate de energie electrică și furnizarea semnalelor corecte de prețuri, participarea a cât mai mulți participanți și să se tranzacționeze cantități suficiente de energie electrică pentru asigurarea lichidității (inclusiv formarea liberă a prețurilor pentru energia electrică tranzacționată).

VI. Aderarea OST la mecanismul de intercompensare

Regulamentul (UE) 838/2010 adaptat și adoptat prin Decizia 2013/01/PHLG-EnC a Consiliului Ministerial al Comunității Energetice, este obligatoriu pentru țările părți ale Comunității Energetice (inclusiv Republica Moldova) începând cu 1 ianuarie 2014. Autoritățile naționale de reglementare sunt însărcinate să monitorizeze și să asigure respectarea Regulamentului (UE) nr. 838/2010. În aceste scopuri, tarifele aplicate de OST pentru prestarea serviciului de transport al energiei electrice nu ar trebui să fie aplicate la tranzacțiile de export și import declarat, deoarece reprezintă o suprataxare și nu este în conformitate cu tratatul.

OST au dreptul să fie compensate pentru costurile suportate din cauza găzduirii fluxurilor transfrontaliere de energie electrică, inclusiv furnizarea de acces transfrontalier la sistemul interconectat. Până când OST Î.S. „Moldelectrica” nu participă la mecanismul de intercompensare în conformitate cu Regulamentul (UE) 838/2010, acesta poate aplica tarife specifice pentru costurile asociate găzduirii fluxurilor transfrontaliere în conformitate cu principiile Regulamentului (UE) 838/2010, adică tarif de acces transfrontalier.

Tariful de acces transfrontalier prevede compensații pentru:

- costurile pentru acoperirea pierderilor suportate de OST Î.S. „Moldelectrica” ca urmare a găzduirii fluxurilor transfrontaliere de energie electrică; și
- costurile pentru punerea la dispoziție a infrastructurii pentru a găzdui fluxuri transfrontaliere de energie electrică.

Până când OST Î.S. „Moldelectrica” nu participă la mecanismul de intercompensare în conformitate cu Regulamentul (UE) 838/2010, tarifele de transport percepute de la producătorii și de la furnizorii din Republica Moldova nu ar trebui să includă nicio componentă legată de impactul activității acestora în fluxurile transfrontaliere.

Pentru a asigura implementarea corectă a mecanismului de intercompensare între OST, ar fi recomandați următorii pași:

- modificare a Legii cu privire la energia electrică (clarificarea definiției „transport de energie electrică”); prevederi care spun că în cazul schimburilor transfrontaliere de energie electrică, OST asigură serviciul de transport al energiei electrice pe baza tarifelor aprobate de ANRE; tarifele de intrare și ieșire urmează a fi excluse);
- Metodologia de calcul, aprobare și aplicare a tarifelor pentru serviciul de transport al energiei electrice va defini în mod explicit modul în care veniturile și costurile din participarea la mecanismul de intercompensare vor fi luate în considerare la determinarea tarifului pentru serviciul de transport al energiei electrice aplicat de OST Î.S. „Moldelectrica”. În ceea ce privește taxa de perimetru aplicată, pentru transpunerea Regulamentului (UE) 838/2010, se recomandă adăugarea unor prevederi aferente. Cu toate acestea, având în vedere aderarea planificată a NPC Ukrenergo la mecanismul de intercompensare (singurul OST vecin cu Republica Moldova care nu este încă parte la mecanismul de intercompensare în viitorul apropiat, taxa de perimetru nu va mai fi aplicată);
- pentru ca structura tarifară să funcționeze corespunzător în Republica Moldova, se recomandă stabilirea a unor prevederi clare privind tarifele pentru serviciul de transport al energiei electrice aplicat utilizatorilor rețelei electrice de transport se recomandă să fie stipulate în actele normative de reglementare;
- chiar dacă nu reprezintă un obstacol în calea aderării la mecanismul de intercompensare, este totuși foarte important să se implementeze mecanisme conforme de alocare a capacității la

frontiera cu Ucraina (pentru a se asigura că compensațiile plătite OST din Republica Moldova sunt reflectate în mod corespunzător de mecanismul de intercompensare).

- ✓ legislația națională urmează a fi modificată/completată în scopul aplicării mecanismului de intercompensare;
- ✓ alocarea conformă a capacității va fi implementată la frontiera cu Ucraina;
- ✓ OST Î.S. „Moldelectrica” va adera la mecanismul de intercompensare cât mai curând posibil.

VII. Monitorizarea pieței energiei electrice, implementarea cerințelor de transparență și Regulamentul privind integritatea pieței energiei și transparența (REMIT)

OST Î.S. „Moldelectrica” ar trebui să pună în aplicare proceduri operaționale pentru colectarea tuturor datelor necesare și transmiterea acestora către platforma ENTSO-E pentru publicare (Î.S. „Moldelectrica” transmite către ENTSO-E doar datele disponibile, respectând astfel parțial Decizia ANRE 299/2017 care a transpus Regulamentul de transparență (UE) 543/2013). În scopul monitorizării pieței, ANRE urmează să elaboreze modele de raportare și monitorizare și, dacă este necesar, să fie modificate condițiile de licențiere.

Legea nr. 107/2016 cu privire la energia electrică a fost completată cu prevederi privind transpunerea Regulamentului (UE) 1227/2011 privind integritatea și transparența pieței energiei electrice (REMIT). Urmează a fi elaborate și aprobate actele normative de reglementare necesare și procedurile interne pentru implementarea REMIT.

- ✓ OST Î.S. „Moldelectrica” trebuie să colecteze și să transfere toate datele necesare către ENTSO-E pentru a respecta Regulamentul privind transparența.

5. Măsuri ce urmează a fi întreprinse pentru promovarea dezvoltării în continuare a pieței energiei electrice

ACTIVITATEA	DESCRIEREA
Transpunerea acquis-ului Comunității Energetice	
Transpunerea pachetului de integrare a sectorului electroenergetic	<ul style="list-style-type: none"> • Directiva cu privire la piața internă de energie electrică (UE) 2019/944 • Regulamentul (UE) 2019/943 (Regulamentul privind energia electrică) • Regulamentul (UE) 2019/942 (Regulamentul ACER) • Regulamentul (UE) 2019/941 (Regulamentul privind pregătirea pentru riscuri în sectorul electroenergetic) • Regulamentul (UE) 2016/1719 de stabilire a unei orientări privind alocarea capacităților pe piața pe termen lung -FCA GL) • Regulamentul (UE) 2015/1222 de stabilire a unei linii directe privind alocarea capacităților și gestionarea congestiilor -CACM GL)

	<ul style="list-style-type: none"> • Regulamentul (UE) 2017/2195 de stabilire a unei linii directoare privind echilibrarea sistemului de energie electrică -EB GL) • Regulamentul (UE) 2017/1485 de stabilire a unei linii directoare privind operarea sistemului de transport al energiei electrice SO GL) • Regulamentul (UE) 2017/2196 de stabilire a unui cod de rețea privind starea de urgență și restaurarea sistemului electroenergetic).
Implementarea cadrului legal	
Desemnarea a cel puțin unui Operator al pieței energiei electrice (OPEED)	La momentul efectuării studiului nu este transpus Regulamentul (UE) 2015/1222 de stabilire a unei linii directoare privind alocarea capacităților și gestionarea congestiilor și de asemenea, nu este desemnat OPEED. Ministerul Energiei a inițiat procedura de promovare a Hotărârii Guvernului privind desemnarea în calitate de operator al pieței energiei electrice a SRL „Operatorul Pieței Energiei Electrice M”, care reprezintă o filială a SA „OPCOM” din România.
Calcularea capacității transfrontaliere pentru ziua următoare și pe parcursul zilei	OST din zona EE CCR trebuie să încheie acorduri de cooperare și să stabilească metodologii comune de calcul a capacității transfrontaliere pe termen scurt.
Stabilirea termenilor și condițiilor naționale de echilibrare	În conformitate cu codul de rețea privind echilibrarea EB GL, fiecare OST trebuie să stabilească termeni și condiții naționale pentru echilibrare sistemului electroenergetic (atât pentru părțile responsabile pentru echilibrare, cât și pentru furnizorii de servicii de echilibrare) asigurând piețe de echilibrare neutre din punct de vedere tehnologic și procese de precalificare nediscriminatorii. Aceasta ar trebui să includă alinierea procesului de decontare a dezechilibrelor la cerințele UE. Acest proces este susținut de proiectul EU4Energy.
Elaborarea unei foi de parcurs pentru cuplarea piețelor organizate pentru ziua următoare și pe parcursul zilei cu piețele unice ale UE	OPEED va trebui să elaboreze, împreună cu autoritățile, o foaie de parcurs detaliată cu privire la pașii necesari pentru lansarea piețelor organizate pentru ziua următoare și pe parcursul zilei și privind cuplarea piețelor organizate de energie electrică pentru alinierea deplină cu cerințele UE.
Elaborarea unei foi de parcurs pentru aderarea la platformele UE privind echilibrarea	OST Î.S. „Moldelectrica” va trebui să elaboreze, împreună cu autoritățile, o foaie de parcurs detaliată cu privire la pașii necesari pentru aderarea la platformele UE de echilibrare atât pentru OST însuși, cât și pentru dezvoltarea pieței naționale în conformitate cu cerințele UE.
OST Î.S. „Moldelectrica” va solicita statutul de observator în platformele de echilibrare ale UE	Statutul de observator necesită începerea transpunerii codurilor de rețea pentru echilibrarea sistemului (EB GL) și pentru operarea sistemului electroenergetic (SO GL). OST Î.S. „Moldelectrica” urmează să inițieze procesul de elaborare a codurilor respective de rețea și ulterior ele vor fi aprobate de ANRE.

Implementarea schimbului transfrontalier de capacitate de echilibrare	OST Î.S. „Moldelectrica”, în conformitate cu codul de rețea privind echilibrarea (EB GL), poate stabili termeni, condiții și metodologii comune pentru schimbul de capacitate de echilibrare cu OST vecini. Acest proces ar trebui inițiat pentru a stimula disponibilitatea serviciilor de echilibrare în Republica Moldova.
Îmbunătățirea disponibilității serviciilor de echilibrare	<p>În conformitate cu Codul de rețea privind echilibrarea (EB GL), pot fi definiți pași pentru a permite, pentru parcursul unei perioade de tranziție, achiziționarea pe termen mai lung a capacității de echilibrare pentru a atrage investiții.</p> <p>De asemenea, trebuie implementată formarea prețurilor pe piață pentru energia electrică de echilibrare, eventual urmând o foaie de parcurs predefinită pentru a crește treptat prețurile maxime către formarea prețurilor în baza principiilor de piață.</p>
Solicitarea statutului de observator al Comitetului NEMO de către Operatorul pieței energiei electrice desemnat (OPEED)	După desemnare OPEED trebuie să inițieze acest proces.
Aderarea OST Î.S. „Moldelectrica” la mecanismul de intercompensare (ITC)	OST Î.S. „Moldelectrica” va întreprinde măsuri pentru a accelera procesul de aderare la mecanismul ITC.
Implementarea alocării comune a capacității transfrontaliere cu operatorul sistemului de transport din Ucraina	Operatorii sistemelor de transport urmează să extindă cooperarea și să implementeze licitații pentru alocarea comună a capacităților transfrontaliere pentru perioade scurte de timp.
Organizarea piețelor pentru ziua următoare și pe parcursul zilei	Urmează a fi lansate piețele organizate pentru ziua următoare și pe parcursul zilei.
Elaborarea unei foi de parcurs pentru eliminarea treptată și/sau restructurarea obligațiilor de serviciu public (OSP)	<p>Obligația de serviciu public impusă de Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova furnizorului S.A. „Energocom” pentru achiziționarea energiei electrice și vânzarea ei furnizorilor serviciului universal și de ultimă opțiune, precum și operatorilor de sistem, este în vigoare pe perioada stării de urgență.</p> <p>Restructurarea și eliminarea treptată a acestei obligații de serviciu public este necesară pentru a permite dezvoltarea piețelor organizate de energie electrică.</p>
Elaborarea unei foi de parcurs pentru concurența pe piața energiei electrice cu amănuntul și furnizarea energiei electrice la prețuri care reflectă costurile	Deschiderea pieței cu amănuntul a fost blocată în timpul stării de urgență. În anii 2022, 2023 foarte puțini consumatori finali au avut semnate contracte de furnizare a energiei electrice cu furnizorul ales, energia electrică fiind furnizată la majoritatea consumatorilor finali de către furnizorii serviciului universal și de ultimă opțiune la prețuri reglementate, ceea ce este neconform cu cadrul legal.

Implementarea Regulamentului privind integritatea și transparența pieței (REMIT)	OST Î.S. „Moldelectrica”, trebuie să îmbunătățească transparența datelor și să prezinte toate informațiile/datele cerute pentru platforma de transparență a ENTSO-E
Calculul capacității pe termen lung	Potrivit FCA GL, granițele zonei de licitație ale Moldovei fac parte din CCR Europa de Est. În termen de șase luni de la adoptarea metodologiilor pentru alocarea capacităților pe termen scurt, OST din CCR trebuie să stabilească metodologii comune de calcul al capacității pe termen lung. De asemenea trebuie stabilite reguli de împărțire.
Asigurarea transparenței pieței și implementarea corespunzătoare a Regulamentului REMIT	Trebuie să existe legislație secundară și proceduri care să permită investigarea și detectarea abuzurilor de piață.
Implementarea termenilor, condițiilor și metodologiilor naționale, regionale și pan-europene pentru cuplarea piețelor energiei electrice	Termenii, condițiile și metodologiile naționale, regionale și pan-europene trebuie implementate în conformitate cu CACM GL pentru a asigura armonizarea necesară a designului pieței energiei electrice pentru cuplarea piețelor organizate.
Implementarea termenilor, condițiilor și metodologiilor naționale, regionale și pan-europene pentru platformele de echilibrare ale UE	Termenii, condițiile și metodologiile naționale, regionale și pan-europene trebuie implementate în conformitate cu EB GL pentru a asigura armonizarea necesară a configurației pieței pentru aderarea la platformele de echilibrare ale UE.
Calculul și alocarea capacității pe termen lung	Alocarea drepturilor de transmisie pe termen lung va fi efectuată fie prin intermediul platformei regionale de alocare, fie prin JAO, termenele de implementare urmează a fi concretizate. Orice discriminare a participanților pe piață care intenționează să participe la astfel de licitații (interne/non-interne) trebuie eliminată.
Alinierea legislației fiscale (TVA)	Comerțul transfrontalier cu energie electrică este posibil doar cu armonizarea regimului de aplicare a TVA.